

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
1. līmeņa profesionālās izglītības studiju programma
Pirmsskolas izglītības skolotājs

ELĪNA ZVIEDRE

**Rotaļdarbība kā Mārtiņdienas tradīciju sekmētāja 5-6 gadus
veciem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Pētniece

Dr.paed.

Ērika Vugule

Akadēmiskais amats

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

Rīga 2018

Anotācija

Darba nosaukums: Rotaļdarbība kā Mārtiņdienas tradīciju sekmētāja 5-6 gadus veciem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Darba autore: Elīna Zviedre

Darba zinātniskais vadītājs: Pētniece Dr. paed. Ērika Vugule

Darba saturs: 58. lpp., analizēti 22 literatūras vienības, 8 pielikumi.

Pētījuma mērķis: Izpētīt rotaļdarbības nozīmi Mārtiņdienas svētku svinēšanā 5-6 gadus veciem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma hipotēze: Rotaļdarbība veicina 5-6 g .v. bērnu izpratni par Mārtiņdienas svētku tradīcijām, ja pedagogs mērķtiecīgi, ievērojot bērna vecumposma īpatnības kopdarbībā ar bērnu vecākiem un bērniem veido svētku svinēšanas scenāriju.

Darba teorētiskajā daļā tiek analizēta literatūra par tautas pedagoģijas būtību, sniegts rotaļu īpašību, funkciju un nozīmības raksturojums. Sniegts vispārīgs vecākā pirmsskolas vecuma attīstības raksturojums. Noskaidroti gadskārtu svētku svinēšanas paradumi X pirmsskolas izglītības iestādē.

Izmantojot pedagoģiskās novērošanas, anketas, individuālās sarunas metodes tiek pārbaudītas rotaļdarbības nozīme 5-6 g.v. bērnu Mārtiņdienas svētku tradīcijas izpratnes veidošanai.

Apkopojot pētījuma rezultātus ir redzams pozitīvs rezultāts, kas pierāda, ka izvirzītā hipotēze apstiprinās.

Atslēgas vārdi: Mārtiņdiena, tautas pedagoģija, gadskārtas, rotaļdarbība, vecākais pirmsskolas vecums.

Annotation

Job Title: Play action as a tradition of Mārtiņi day as a facilitator for 5-6 year olds in the pre-school institution.

Author: Elīna Zviedre

Scientific Manager at work: researcher Dr paed. Ērika Vugule

Working content: 58 pages, analysed 22 literature sources, 8 attachments.

Purpose of the study: to explore the importance of playing activities for 5-6 year olds in the pre-school institution.

Study hypothesis: The play action contributes to 5-6 years old children's perception of Mārtiņi Day holiday traditions, where the educator is targeted in keeping with the child's by age peculiarities co the parents of children and children form the festive celebration scenario.

The theoretical part of the work analyses the nature of literature on the essence of the nation's pedagogy, provides a description of play characteristics, functions and significance. Provides a general description of the older age of preschooling. Cleared for seasonal festive celebrations X preschool education institution.

Through pedagogical observation, questionnaires, individual negotiation methods are tested Rotaļdarbības the importance of the Mārtiņdienas of children's holiday traditions in the tradition of 5-6 years.

Summarizing the results of the study shows a positive result which proves that the hypothesis is confirmed.

Keywords: mārtiņi day, Folk pedagogy, anniversaries, play action, senior preschool age.

Saturs

Ievads	5
1. Vecākā (5-6 gadi) pirmsskolas vecuma bērnu attīstības raksturojums.....	7
2. Tautas pedagogijas būtība	11
3. Rotaļas – daudzfunkcionāla attīstītāja.....	15
4. Gadskārtu svētku svinēšana pirmsskolā.....	22
5. Mārtiņi folklorā	26
6. Mārtiņdienas tradīciju praktiskā izpēte 5-6 gadus veciem bērniem PII.....	30
6.1. Pētījuma metožu apraksts.....	30
6.2. Grupas raksturojums pētījuma sākumā	32
6.3. Mārtiņdienas scenārijs “Mārtiņa gailīši dancīti veda”.....	39
6.4. Grupas raksturojums pētījuma beigās.....	43
7. Secinājumi.....	46
8. Priekšlikumi.....	47
9. Izmantotā literatūra un avoti.....	48
Pielikumi.....	49
1. pielikums - Anketa vecākiem	
2. pielikums - Anketa pedagogiem	
3. pielikums Mārtiņdienas dziesma “Kas dimd, kas rīb”	
4. pielikums Mārtiņdienas dziesma “Mārtiņš bija labs vīriņš”	
5. pielikums Mārtiņdienas dziesma “Nogodēju rudzus, miežus”	
6. pielikums Mārtiņdienas rotaļa “Mārtiņa gailīši dancīti veda”	
7. pielikums Mārtiņdienas rotaļā “Krupju deja”	
8. pielikums Pedagoģiskās novērošanas protokols	

Ievads

Pētījuma tēma tika izraudzīta, jo gadskārtu ieražu svētku svinēšana un tradīcijas ir latviešu tautas pamats. Katrai tautai ir nepieciešama savas tautas tradīciju un kultūras iepazīšana un zināšanas par to, ko pielietot praktiski gan ikdienā, gan svētkos. 21.gs. otrās dekādes latviešu tautas svētku svinēšanas tradīcijā mazāk aktuāls kļūst tautas mantojuma gudrības un padomu klāsts. Ja ģimenēs tradicionāli tiek atzīmēti Ziemassvētki, Jāņi un Lieldienas, tad mazāk “populārie” Mārtiņi, Meteņi, Ūsiņi un Miķeļi pamazām tiek izskausti no latviešu tautas svinamo dienu saraksta.

Tautas tradīcijas ir aizraujošas savā būtībā, ģimene un pirmsskola ir tās vietas, kur bērnam ieliek pamatus gadskārtu svētku svinēšanai. Mans mērķis ir noskaidrot vai pirmsskolas izglītības iestādē ar rotaļdarbības palīdzību varu aktivizēt bērnos vēlmi un interesi svinēt ne tik populāros gadskārtu svētkus, konkrēti Mārtiņdienu. Savā pētījumā uzsveru faktu, ka lielisks stimulators veiksmīgai svētku organizēšanai ir bērnu vecāku un pirmsskolas izglītības iestādes sadarbība un kopdarbība.

Pētot teorētisko literatūru par gadskārtu ieražu svētkiem analizēju šādu autoru atziņas kā I. Reizniece, D. Karaša, M. Mellēna, E.Spīčš, V. Muktupāvels, I. Irbe, kas apkopojuši informāciju ne tikai par svētku svinēšanu, bet sniedz arī daudz palīgmateriālu - tautasdziesmas, mīklas un rotaļas, lai varētu pilnvērtīgi un atbilstoši tradīcijām svinēt svētkus.

Pētījuma objekts: Pedagoģiskais darbs pirmsskolā;

Pētījuma mērķis: Izpētīt rotaļdarbības nozīmi Mārtiņdienas svētku svinēšanā 5-6 gadus veciem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma hipotēze: Rotaļdarbība veicina 5-6 g .v. bērnu izpratni par Mārtiņdienas svētku tradīcijām, ja pedagogs mērķtiecīgi ievērojot bērna vecumposma īpatnības kopdarbībā ar bērnu vecākiem un bērniem veido svētku svinēšanas scenāriju.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētisko literatūru pētījuma problemātikā;
2. Iepazīt latviešu folkloras mantojumā tautas pedagoģijas būtību;
3. Raksturot 5-6 gadus vecu bērnu attīstības īpatnības;
4. Organizēt rotaļdarbības nozīmi praktisko izpēti Mārtiņdienas kontekstā;
5. Veikt datu ieguvu un rezultātu analīzi;

Pētījuma metodes:

1. Literatūras analīze;
2. Vecāku un pedagoģu aptauja;
3. Pedagoģiskā novērošana;
4. Pārrunas ar bērniem;

Pētījuma bāze: X pirmsskolas izglītības iestādes vecākā (5-6 gadi) pirmsskolas vecuma bērni.

1. Vecākā pirmsskolas vecuma (5-6 gadi) bērnu attīstības raksturojums

Pirmsskolas vecuma bērns attīstās nepārtraukti, katra jauna, nebijusi darbība papildina bērnu, iegūstot zināšanas par nebijušo, tā attīstoties fiziski, psihiski un sociāli. Bērna attīstība līdz 7 gadiem tiek uzskatīta par personības attīstības nozīmīgāko posms. Šajā laika posmā ir intensīvi jāsadarbomas ģimenei ar pirmsskolas pedagogu. Ģimene nodrošina bērna fizisko un psihisko veselību un daudzpusīgu attīstību atbilstoši ģimenes un tautas tradīcijām. Dzīve bērnudārzā (izglītības saturs, metodes, organizācija) ir tuvināma ģimenei (Jurgena, 2010, 97). Dzīves posms, ko bērns pavada pirmsskolas izglītības iestādē ir svarīgs viņa dzīves posms, jo tiek ielikti bērna personības pamati. Bērnā paplašinās viņa interešu loks, jo vairāk nav tikai mikrovide - ģimene, bet paveras daudz jaunu uzdevumu, piedzīvojumu un emociju, ko piedzīvot jaunā vidē – pirmsskolā.

J.A. Komenskis izvirza pedagoģiskos principus, kuri darbojas arī mūsdienās:

2. Atrāsīt bērna zinātkāri;
3. Izkopt patstāvīgās domāšanas spējas;
4. Attīstīt fiziskos spēkus;
5. Sniegt antīkās kultūras bagātības (Golubina, 2007, 26).

Minot šos pedagoģiskos principus var saprast pedagoga nozīmību pirmsskolnieka attīstībā. Tomēr kā jau minēju iepriekš, ka jābūt sadarbībai starp pedagogu un ģimeni. Sadarbības nepieciešamību apstiprina arī I. Jurgena rakstīdama: “Izglītības ieguves procesā pastiprināti iesaistāmi vecāki, kuri sadarbojoties ar pirmsskolas pedagogiem, gādā par savu bērnu uzturēšanu, veselību un attīstību” (Jurgena, 2010, 97).

Pirmsskolā tiek paplašināta bērnu uztvere un interešu loks. Pedagogam noteikti veicot savus darba pienākumus ir jāprot izvēlēties pareizās metodes ar, kurām bērniem nodot informāciju un jāpārzina katra vecumposma īpatnības.

Es piekrītu viedoklim, ka pedagogam jābūt zināšanām par vecumposma īpatnībām, lai pedagogs veiksmīgāk zinātu, ko no bērniem var sagaidīt.

Raksturojot 5-6 gadu pirmsskolas bērnu vecuma grupu, tiks apskatīta fiziskā, sociāla, psihiskā un kognitīvā attīstība.

Fiziskās attīstības un psiholoģiskais raksturojums.

5-6 gadu vecumā bērns tiek uzskatīts par zinošu daudzās jomās, ir aktīvs un uzdod daudz jautājumu par interesējošiem faktoriem. Bērns labprāt veic uzdevumus kopā ar citiem un nepieciešamības gadījumā palīdz. Šajā periodā raksturīga liela kustību aktivitāte, augšana, koordinācijas spēju pilnveidošanās. Bērni spēj veikt sarežģītas kustības, lēkāt uz vienas kājas, lēkt lieliem lēcieniem uz priekšu, balansēt uz vienas kājas, izdarīt dažādus palēcienus un rāpties pa stieņiem. Tāpēc pirmsskolas vecuma bērnus iesaista dažādās nodarbībās, tomēr komandu spēles, sacensības šī vecuma bērniem nav piemērotas. Iesaka bērniem dot iespēju skriet, rāpties un lēkt, taču vienlaikus ierobežojot un kontrolējot bērnu neapbrēķināmās kustības, jo bieži ir traumas. Bērniem šajā vecumā ir novērojama arī t.s. “plosīšanās”: ja bērnu grupa iekarst, grūti ir šo plosīšanos pārtraukt. Audzinātājiem iesaka pieradināt bērnus pie īpašām signālu sistēmām, uz kurām bērni reaģētu un kuras būtu zīme, ka jāpārtrauc. Tas palīdzētu attīstīt paškontroli, kas ir viens no galvenajiem šī perioda audzināšanas uzdevumiem. Jāmāca saskaņot divus principus - “Es gribu!” un “Man vajag!” (Svence,1999,77-78).

Sešgadīgā bērna nervu sistēma un smadzeņu funkcijas ir tā pilnveidojušās, ka nervu procesi kļūst vairāk līdzsvaroti. Sešus gadus vecs bērns ir sasniedzis tādu fiziskā un garīgā brieduma pakāpi, kas nodrošina iespēju sistemātiski mācīties. 5-6 gadus vecu bērnu psiholoģija atšķiras no septiņgadīgā. Tas ir jāzina pedagogam, lai noteiktu savu pedagogisko pozīciju un no tās izrietošās audzināšanas, mācīšanas un saskarsmes formas un metodes.

5-6 gadu vecums ir bērna intelektuālās attīstības, sociālās gatavošanas un emocionālās nobriešanas sensitīvais periods. Bez atbilstošas šim vecumam piemērotas intelektuālās un garīgās barības un bez mērķtiecīgām pieaugušo rūpēm netiks apmierinātas bērna izziņas, saskarsmes, augšanas, stimulācijas u.c. vajadzības un nenotiks viņa spēju un iespēju attīstība (Lieģeniece,1999,63).

Atsaucoties uz iepriekš rakstīto, uzskatu, ka neatsaucīgs pedagogs var ne tikai kavēt bērna attīstību, bet arī veicināt bērnam psiholoģiska rakstura problēmas, manu viedokli apstiprina D. Lieģeniece rakstot: “galvenā bērnu mērķtiecības forma un nosacījums ir sistemātiski organizēta mācīšana un audzināšana. Šajā vecumā var un vajag pilnveidot runu un uz dabiskas ziņkāres pamata attīstīt izziņas intereses, tieksmi pēc zināšanām, kā arī iemācīt elementārus mācību darbību paņēmienus. Psihes attīstības īpatnības nosaka attīstības iespējas. Psihes attīstība notiek vadošās darbības ietvaros. Tā sekmē bērna attīstību kopveselumā” (Lieģeniece,1999,64).

Pirmsskolas vecuma bērna attīstība notiek viņa psihiskās dzīves jomās - bērns apgūst un sistematizē milzīgu jutekliskās informācijas daudzumu, tā pilnveidojot sajūtu un uztveres procesus, domāšanu,

iztēli, tīšo uzmanību un loģiskās iegaumēšanas spējas. Pirmsskolas vecumā bērns intelektuālās uzdevuma risināšanā izmanto uzskatāmi darbīgo domāšanu, kurā izmanto uzkrāto pieredzi.

Bērns bagātina emocionālo pasauli. Tas notiek sižetiskajās lomu rotaļās, dramatisācijas rotaļās, stāstu lasīšanas laikā, mācoties tekstu no galvas. Emocionālos un izziņas procesus bērns bagātina, mācoties izprast pasaules attēlojumu daiļliteratūrā, mākslā, mūzikā, dejā, kā arī apgūst "100 valodas", ar kurām viņš ir spējīgs pasauli attēlot (Lieģeniece,1999,65).

Kognitīvās attīstības raksturojums

Kognitīvā attīstība vispirms saistās ar izziņas procesu un runas attīstību. Par kognitīvās attīstības faktoriem tiek uzskatītas manipulācijas un saskarsme ar pieaugušajiem un vienaudžiem. Ž. Piažē kognitīvo attīstību saista ar intelektu, domāšanu, kas 4-7 gadu vecumā norisinās ka pāreja no atdarināšanas un refleksijas uz loģisko spriestspēju. Šajā periodā zināšanas turpina veidoties kopējā sistēmā - vienotos uztveres tēlos, iekšējās kognitīvās tēmās (Svence,1999,79).

Pirmsskolas vecuma bērnu kognitīva attīstība atbilst pirmsoperacionālajai stadijai (no 1,5 – 7 gadiem).

Ž. Piažē to raksturo tā: galvenā pamatpazīme ir simbolu izmantošana, arī vārdu kā simbolu apguve. Vispirms bērns simbolus apgūst atdarināšanas procesā, reproducē darbības, kuras iepazinis pagātnē, pieredzē, kā arī apgūst simbolus, priekšmetu lomu rotaļās.

Pirmsskolas vecuma straujo pieaug vārdu krājums no 500-2000 vārdiem. Šajā vecumā bērns intensīvi apgūst runas gramatikas formas un jaunus, abstraktus jēdzienus. Vecākajā pirmsskolas vecumā viņa valoda kļūst raita, izteiksmīga, daudziem bērniem tā ir radoša. Piecu gadu vecumā lielākā daļa bērnu iemācās runāt fonētiski pareizi, intonatīvi izteiksmīgi atbilstoši gramatikas un sintakses normām. Tas nodrošina labāku sadarbību. Bērnu darbību sāk kontrolēt apziņa, pieaug kustību spēks, kļūst saskaņotāka rīcība un labākas sadarbošanās spējas ar citiem (Golubina,2007,121). Vecākajā pirmsskolas vecuma posmā bērns runu sāk izmantot arī savas darbības plānošanā un regulācijā (sākumā savu darbību komentējot skaļi, vēlāk pārejot uz runu domās). Intensīvi attīstās abstraktā domāšana un pēc pieciem gadiem bērns spēj uztvert 100% saņemtās informācijas.

Pirmsskolas vecumā vadošais darbības veids ir lomu spēle. Spēles procesā bērns apgūst lomas, cilvēku savstarpējās attiecības, saskarsmes paņēmienus, kopdarbības paņēmienus u.c. Rezultātā bērnam līdz 6 gadu vecumam jāizveidojas savam pašnovērtējumam lomu un sociālo attiecību sistēmā, t.i., sociālais "ES" (Vorobjovs,2000,268). 5 – 6 gadu vecumā bērni ir "atvērtāki", sabiedriskāki, patīk rotaļāties sadarbojoties. Vairāk ieinteresēti rotaļlietu pagatavošana. Pārlicinātāki par savam fiziskajam spējām. Spēj izmantot vārdus, lai izteiktu izjūtas, un pārvaldīt situācijas. Dod priekšroku

rotaļlietām, kas darbojas reāli, interesējas par cipariem, burtiem, lasīšanu un rakstīšanu. Bērniem ir nepieciešami dažādi rotaļlietu komplekti režisoriskajām rotaļām, tērpi un atribūti dramatisācijas rotaļām, dažādi mūzikas ieraksti (Dzintere, Stangaine, 2007,49),

Šajā stadijā bērnam rodas liela interese par apkārtni, priekšmetiem. Interese vērsta uz to, lai uzzinātu priekšmetu pazīmes: kāda ir to uzbūve, kā tie veidoti, kam noderīgi. Ja bērnam tiek dota iespēja darboties, meistarot un veidot, ja bērna interese un darbības tiek atbalstītas, viņā attīstās gan tehniskās, gan jaunrades iemaņas. Tiek attīstīts intelekts, iemaņas un prasmes, veidojas personības īpašības, kas nepieciešamas darba pieredzes apgūšanai. Šādi tiek nodrošināta bērna spēja iekļauties sabiedrībai nepieciešamajā darba dzīvē. Ja bērna intereses šajā attīstības stadijā netiek atbalstītas vai tiek traucētas, viņš sāk justies nevarīgs, nepilnvērtīgs, veidojas mazvērtības sajūta. Līdz 5-6 gadu vecumam rit pamatemociju veidošanās. Bērna uzmanība šajā vecumā ir cieši saistīta ar viņa interesēm un motivāciju, joprojām svarīga ir rotaļspēles situācija (Lieģeniece, 1999, 9).

Pēc iepriekš apzinātās informācijas, secinu, ka pirmsskolas vecums ir svarīgākais laiks bērna attīstībā, tas ir laiks, kad bērns attīstās kopveselumā, pie nosacījuma, ka ir atsaucīgs, aktīvs pedagogs, kas sadarbojas ar ģimeni un otrādi. Kā jau iepriekš tika minēts, ka sadarbība ar ģimeni ir viens no noteicošajiem faktoriem, jo pirmsskolas pedagogu darbs un iekārtotā vide ap bērniem ir maksimāli pietuvināta mājas dzīvei. Vecumposms no 5-6 gadiem ir laiks, kad bērns var un māk pats izteikties, laiks kad bērns mācās caur rotaļu un iepazīst tās personības īpašības, kas kļūst par pamatu viņa pašapziņas struktūrā.

2. Tautas pedagogijas būtība

Tradīcija – kultūras mantojuma daļa. Noteiktā cilvēku grupā (tautā, ģimenē u. tml.) izveidojies uzskatu, rīcības kopums, kas tiek pārmantots no paaudzes paaudzē. Tradīcija parasti tiek apzināti uzsākta, organizēta. Tā saglabājas, ja to kopj, uztur. Tradīcijas uzturēšanai raksturīga saudzīga, godbijīga izturēšanās pret agrāko dzīvesveidu, norises saturu, tās ārējām izpausmēm (simboliku, semantiku, atribūtiķu) un stilu. Tradīcijas uzturēšana un kopšana sekmē cieņpilnas, goddevīgas attieksmes veidošanos starp paaudzēm, stiprina saikni ar pagātņi, vienlaikus nostiprinot pastāvēšanu nākotņē. Tradīciju atkārtošana nozīmē (kopienas, nācijas) kultūras pēctecību (Siliņa – Jaskukēviča, 2008, 15).

Gunta Siliņa – Jaskukēviča norāda, ka gadskārtu svētki pirmsskolas izglītības posmā tradicionāli tiek izmantoti kā līdzeklis bērnu iepazīstināšanai ar tautas kultūras tradīcijām. To mērķis – nodrošināt jēgpilnu svētku sagatavošanas un svinēšanas pieredzes veidošanos, ievērojot bērnu attīstības individuālās īpatnības un vajadzības, pamatojoties uz pozitīvas attieksmes veidošanu un mācīšanos, darot kopā ar sev tuviem pieaugušajiem (Špona, 2015, 75).

“Godi un tradīcijas ir tautas kultūras sastāvdaļa, kas nodrošina tai nepazušanu citās tautās, jo dzīvotspējīgas ir tikai tās tautas, kas ciena un godā savu senču tikumus un paražas, viņu dzīvesgudrību un atziņas” (Karaša, 2010, 3). Jāpiekrīt uzskatam, ka ir jāciena un jāpielieto savas tautas tradīcijas, savādāk tauta zaudēs savas īpatnības. Atsauksmes uz to sniedz arī pedagoge Anta Rudzīte rakstot, ka “tautai nepieciešams atgriezties pie zaudētajām vērtībām, atjaunot pārrautās kultūras tradīcijas un ne tikai glābt tautu, bet vienlaikus to atveseļot” (Rudzīte, 1993, 3). Pirmās liecības par latviešu tautas pedagogiskajiem uzskatiem meklējamas tās tautas folklorā, kas ietver mutvārdu folkloru (dziesmas, pasakas, sakāmvārdi, mīklas, anekdotes), rituālus (raudzības, kristības, sodi, u.c.), simbolus, spēles, rotaļas (Karaša, 2010, 3).

Tautas pedagogija ir nozīmīga katras tautas garīgās kultūras sastāvdaļa. Tautas pedagogija ir audzināšanas praksē uzkrāta un paaudžu paaudzēs pārbaudīta pedagogiskā gudrība. Tā ietver priekšstatu, par labu cilvēku, par mācībām un audzināšanu, par cilvēka dabu, kā arī pedagogiskā rakstura aizspriedumus, centienus, ieteikumus, vēlmes, rosinājumus un citāda veida padomus, kas saistās arī ar pedagogijas sakarzinātnēm - psiholoģiju, ētiku, estētiku.

J.A. Students raksta: “Mums jācenšas būt stipriem garīgajā laukā, it īpaši mākslā un zinātnē, izkopjot savas nacionālās īpašības. Tas ir mūsu galvenais uzdevums, ko pildot audzināsim ne vien sevi, bet arī

citas tautas.” J.A. Studenta konceptuālo nostāju pedagogijā raksturo atziņa, ka tautas un valsts dzīvē, skolā, ģimenē ar visiem audzināšanas līdzekļiem jāstiprina gars, jāveido iekšējais cilvēks. Uz zinātņi un mākslu balstīta izglītība, izkopjot vispārcilvēciskās un nacionālās īpašības, audzēkņiem attīsta spējas un gatavību kultūras vērtību apguvei un tās vērtību pavairošanai.

Pedagogijas ideju pirmsākumi Latvijā iesniedzas seno baltu un lībiešu cilšu materiālajā un garīgajā kultūrā, par kuru liecības sniedz arheoloģijas, folkloras un etnogrāfijas materiāli. Tie ļauj spriest par Senlatvijā dzīvojošo baltu (latgaļu, sēļu, zemgaļu, kuršu), kā arī lībiešu saimniecisko un garīgo dzīvi, par viņu mentalitāti, tikumiski ētiskajiem un estētiskajiem ideāliem un vērtībām, par to cilšu saikni ar tuvākajām un tālākajām zemēm un tautām. Folklorā pati tiek uztverta kā audzināšanas līdzeklis, kas caurvij ikdienas dzīvi – dziesmas, pasakas, sakāmvārdi, rituāli, spēles, rotaļas, simboli. Cilvēka audzināšanas procesā pedagogiskās atziņas bija uzkrājušās tautas pieredzē, guvušas atspoguļojumu tautas mutvārdu daiļradē, tā savukārt kļuvis par svarīgu audzināšanas un izglītošanas līdzekli. Spēles un rotaļas attīstīja fizisko veiklību, mācīja darbam un savstarpējām attiecībām, mīklas rosināja attapību, simboli un rituāli – radīja kopīgu pārdzīvojumu, veidoja piederības izjūtu, bet tautasdziesmās, pasakās un sakāmvārdos rodama tautas tikumiskā pieredze, vērtīborientācija, padomi ikvienai dzīves situācijai. Folklorā iekodētā dzīvesziņa tiek “ielikta bērna mutē”: tautasdziesmas bieži tiek teiktas pirmajā personā, tās stāsta, ko “es” darīšu vai nedarīšu, tādejādi norādot, kā cilvēkam vajag vai nevajag rīkoties (Ķestere, Krūze, 2010, 72).

Tiek uzskatīts, ka latviešu tautas folklorā radusies laikā, kad latviešiem nav bijusi sava rakstība un zemniekiem nav bijusi iespēja mācīties skolās.

Latviskajās ģimenēs pedagogiskās tradīcijas veidojušās daudzu sūru gadu simteņu gaitā, kad mūsu senču bērniem skolas vispār nebija pieejamas. Galvenā pedagogisko tradīciju veidotāja un glabātāja tad bija zemnieku ģimene (sevišķi mātes un vecmāmiņas). Dabā un darba procesā bērniem atklājās materiālo un garīgo vērtību avoti. Vienlaikus tie bija arī galvenie izziņas avoti, ko vēl papildināja pieaugušo uzkrātā pieredze un folkloras materiālos ietvertas dzīves gudrības. Mīklu minēšana asināja prātu, sakāmvārdi un parunas lika daudz ko pārdomāt, pasakas rosināja iztēli, bet tautasdziesmu skandēšana un dziedāšana atjaunoja dzīvesprieku grūtajos brīžos (Zelmenis, 2000, 58).

Latvju dainas kolekcionējis un sakārtojais Krišjānis Barons (1835 - 1923).

Krišjānis Barons rakstīja: “Skolu senāk nebija, viņa vietu savā vīzē ir teicami izpildīja tautas dziesmas. Tās bija ievērojams un plaši izlietājams līdzeklis bērnu audzināšanā, mācībā un izglītošanā. Dziesmu darbība šinī ziņā sākās no pašām pirmajām bērnu dienām. Dziesmiņās pasniegtas mācības bija bērnam pieņemīgākas un līdzēja un laboja drīzāk, nekā sausos vārdos dota pamācība vai pārmācība.

Tautasdziesma modināja, darbināja un attīstīja bērna prātu, aizkustināja viņa ziņkārību par katru lietu” (Anspaks, 2003, 28.)

Pedagoģijas ideju avoti apzināmi vismaz trejos lokos.

1. Pedagoģijas ideju aizsākumi iesniedzas tautas dzīves un kultūras visdziļākajos slāņos, tai skaitā arī mitoloģiski folkloristiskajā kultūrslānī.
2. Ceļu uz šo ideju apjausmu un kopšanu sagatavo nacionālā pedagoģijas mantojuma vispusīga izpēte un radoša apguve, atsedzot saskarsmes punktus, nacionālajām un vispārcilvēciskajām vērtībām, idejām un tradīcijām.
3. Pedagoģijas ideju satura bagātināšanos nodrošina izkoptās spējas un gatavība svešatnē - Eiropā un pasaulē – gūtās ierosmes vērst par savējām, integrēt tas nacionālajā pedagoģiskajā kultūrā un izkopt tālākizglītības un audzināšanās praksē.

Latviešu tauta ir konsolidējusies un attīstījusies kā zemkopju tauta, līdz ar to folkloras motīvu pamatā ir dabas norises, ritms. Latviešu pasaules redzējumā arī cilvēks tiek uzlūkots kā apkārtējās ainavas dabiska sastāvdaļa, no kuras tiek gaidītas harmoniskas attiecības gan ar dabu, gan ar citiem cilvēkiem: par brāļiem un māsām tiek saukti gan koki un dzīvnieki, gan draugi un kaimiņi.

Latviešu folklorai nav raksturīgi spilgti varoņtēli, kādi atrodami kaimiņtautu folklorā. Līdz ar to tautas pedagoģiskā doma nekoncentrējas uz spilgtu personību veidošanu, bet uz tāda cilvēka audzināšanu, kurš “iederās” – apkārtējā vidē, ģimenē, sabiedrībā (Ķestere, Krūze, 2010, 67).

Tradicionālā kultūra atklājas daudzveidīgu kultūrizpausmju veidā visdažādākajās dzīves jomās, kas ir konkretizējamas pedagoģiskajā darbā ar bērniem. Tradicionālās kultūras izglītības procesā notiek darbība ar kultūras “tekstu”, taču, lai izpaustu tekstu, ir jāpārvalda tradicionālās kultūras valodas.

Piemēram, gadskārtu ieražas “uzrunā” dalībniekus ar rituāla valodas (darbības valoda), ieražu mūzikas (mūzikas valodas), ieražu horeogrāfijas (horeogrāfijas valoda), ieražām raksturīgu priekšmetu izmantošanas (lietu valoda) un ieražu valodas (verbāls teksts, piemēram monologu un dialogu skandēšana ieražās) starpniecību. Gadskārtu ieražu svētkos, izmantojot iepriekš nosauktās valodas, notiek ieražu jēgas aktualizēšana, šis process nav iedomājams bez jēgpilna konteksta.

Tautas pedagoģijas avoti ir tikpat daudzveidīgi kā pati tautas dzīve. Tautas audzināšanas līdzekļi vēl nav diferencēti no dažādajiem darbības veidiem. Tālab tie atklājas ne vien bagātajos folkloras avotos, bet arī ornamentos un dažādu darbu norisēs, priekšmetu darināšanā un daiļamatu apgūvē, apģērbu šūšanā un ēku celtniecībā, sadzīves normās un tradīcijās, darba un svētku ieražās un godos, spēlēs un rotaļās, tautas mūzikas un mākslas darbos, kā arī daudzās itkā zemniekdzīvē izkoptajās praktiskajās

un gara dzīves jomās. Latviešu tautas pedagoģiskā gudrība – kopdarba, saskarsmes, izziņas un tikumiskā pieredze - veidojusies ilgstoša laika periodā, kurā bieži vien mitoloģiskais un folkloristikas pasaules skatījums un senie arhetipiskie veidoli saliedējas ar tautas vēsturiskajiem likteņceļiem, kristietības idejām un jaunākajiem idejiskajiem strāvojumiem. Gadu ritumā koptās tautas pedagoģijas idejas un tradicionālās formas pārmantotas un bagātinātas darbā un sadzīvē, rotaļās un godos, audzināšanas veismēs un neveismju izvērtējumā, ražot visaptverošu, universālu līdzekļu sistēmu bērnu kopšanā, mācībās un audzināšanā (Anspaks, 2003,27– 28).

Folkloras apgūšanas mūsdienās iespējama visdažādākajos veidos un vidēs, tomēr dziļuma un patiesības dimensiju tai var dot tikai tieši sajūsts iepriekšējos laikmetu gars, sadzirdēta smalkākā dvēseles vibrācija vai saskatīts sensena sapņa mirklis. Apskaidrība, ko dod šāda tieša saskarsme ar citu laiku, ir jāiegūst ikvienam pašam: šo individuāli veicamo dvēseles darbu nevar aizvietot ne ar kādiem traktātiem lekcijām vai nodarbībām.

Svarīga loma tradicionālās kultūras apgūvē ir ierādāma novērošanai un atdarinātājdarbībai. Šīs darbības ir svarīgas, īpaši tradicionālās dziedāšanas apgūvē. Tradicionālās kultūras apgūves kvalitāti var vērtēt pēc šādiem kritērijiem:

1. Prasme orientēties tradīcijā;
2. Spēja pielietot zināšanas un prasmes dažādās situācijās;
3. Pozitīva attieksme pret tradicionālo kultūru;
4. Spēja veikt tradicionālajai kultūrai atbilstošu darbību pēc pašu iniciatīvas
(Siliņa – Jasjukēviča, 2008,101);

Folkloras mācība nav iekļauta skolas pedagoģiskajā procesā kā atsevišķs mācību priekšmets, tomēr tā aktualizējas ar citu mācību priekšmetu starpniecību, esošu piemēru veidolā, kā vingrinājumi, kas nerada priekšstatu par tā nozīmību.

Mūsdienu Latvijas kultūrsituācijā ir aktuāli apgūt folkloru ne tikai kā profesionālās literatūras vai mūzikas pamatu, bet svarīgi paraudzīties uz to, kā uz kultūras formu, kas visā savā daudzveidība un pirmatnībā vajadzīga mūsdienu cilvēkam, īpaši bērnam, viņa pašattīstības procesā. Folklorā piedāvā laiku un veidu, kā sevi izteikt neikdienišķās situācijās un kā skaisti sadzīvot ar ikdienas darbu. Arī izglītības iestādē darba ritms mijas ar svētku brīžiem, un iespējams, ka gadskārtu ieražu svinēšanā dialogs ar senču tradīcijām varētu būt itin auglīgs (Mellēna, Spīčs, Muktupāvels, Irbe, 2004, 6).

3.Rotaļa – daudzfunkcionāla attīstītāja

Rotaļa un spēles ir viens no visnenākajiem cilvēka darbības veidiem . Tā ir sarežģīta un interesanta parādība cilvēces attīstības gaitā. Tā jāuzskata par sarežģītu psiholoģisku procesu.

Pirmsskolas vecumā rotaļai ir noteicoša un attīstoša loma, jo rotaļa šajā periodā ir bērna dzīves veids, bērna dzīves organizācijas platforma, kas attīsta un pilnveido viņa prātu. Rotaļa pirmsskolā ir galvenais bērna audzināšanas un attīstīšanas līdzeklis.

Rotaļā bērns gūst sociāli noderīgas iemaņas un prasmes, apgūst salīdzināšanas un vērtēšanas iemaņas. Rotaļas noteikumi, ko bērns apgūst un izpilda labprātīgi, veido prasmi regulēt savu uzvedību, audzina gribu, iemāca veidot pozitīvas attiecības ar vienaudžiem un pieaugušajiem, kā arī attīsta bērnu emocionāli. Māca sadarboties, saskaņot savu rīcību un vēlmes ar citiem rotaļas dalībniekiem, jo ir jāiekļaujas rotaļas kopējo uzdevumu izpildīšanā un veikšanā.

Rotaļai bērna attīstība ir būtiska nozīme. Tas ir labākais pamats mācīšanai, jo bērns mācās bez piepūles, pats to neapzinoties. Rotaļa dod ne tikai prieku, bet arī iespēju izmantot savu ķermeni un maņu orgānus. Tā ļauj uzņemt milzumdaudz informācijas un lieliski vingrināties. Rotaļā bērns mācās arī koncentrēties, respektēt otru cilvēku, konstruēt, attīstīt un strukturēt savu iztēli.

K. Ušinsikis un F.Frēbelis norādījuši, ka pirmsskolas izglītības ietvaros rotaļa veic gan audzināšanas, gan mācīšanas uzdevumus, tāpēc rotaļu nevar atstāt pašplūsmā, bet pedagogam tā ir gudri jāveda. Rotaļai jāveido saskarsmes iemaņas, emocionāla attieksme pret apkārtējo pasauli saskaņā ar sabiedrība normām, jāpaplašina izziņa (Dzintere, Stangaine, 2005, 13).

Rotaļa ir piesātināta ar spēcīgu emocionalitāti – bērna pārdzīvojumu. Bērns atrodas konkrētu darbību varā, kuras bagātina viņa iztēli, veido asociatīvos tēlus, uzkrāj un paplašina iegūto pieredzi, transformējot to jaunā kvalitātē. Bērns mācās, pašrealizējas, attīstot savu iztēli un pilnveidojot domāšanas procesu. Dažādu situāciju izspēlēšana rotaļā ļauj bērnam apgūt tam raksturīgākās darbības, rīcības modeļus, kas noderēs tālākajā dzīvē.

Bērnam rotaļa ir brīva, neatkarīga, daudzveidīga aktivitāte, kurā viņš realizē savas vēlēšanās un intereses, ko neierobežo pieaugušo prasības un aizliegumi. Viņam tā ir pašrealizācijas un pašizteikšanās līdzeklis.

Filozofs P. Jurēvičs raksta, ka kultūru nevar iemācīties, tanī jāieaug. Kultūra jau pastāv vērtību atziņa, bet vērtības nevar uzņemt vienīgi ar prātu – tās jāizjūt, jāpārdzīvo. Kultūra sākas ar cilvēka dzīves

pirmajām dienām - kad māte dzied pirmo šūpla dziesmu. Kultūra ir, kad bērns kopā ar māti un viens pats dzied, kad viņš, rotaļājoties ar lelli, dzied tai māmiņas dziedāto dziesmu. Tādejādi rotaļa palīdz apgūt savas tautas morālos un estētiskos ideālus, vērtības un tautas mentalitāti. Rotaļās bērns atspoguļo savas ģimenes rituālus, tradīcijas un vērtīborientāciju.

Literārais darbs veido bērna emocionāli pārdzīvojumu un sekmē zināšanu apguvi, veido tikumisko izpratni, vērtības, kā arī rosina bērnam aktivitāti, pašapziņu, aktivizē valodu, atraisa potenciālu, iztēli, spēju radoši attēlot personāžu.

I. Plotnieks ir izdalījis desmit apakšgrupas, lai raksturotu rotaļas nozīmi bērna attīstībā:

1. Rotaļās bērns apgūst zināšanas, mācās tās izmantot praksē. Tādejādi veidojas iemaņas un prasmes. Sākumā rotaļa ir vienkāršas manipulācijas ar priekšmetiem, tad priekšmetu un lietu izzināšana. Un labākā lieta ir praktiska darbošanās.

2. Rotaļās pilnveidojas bērna izziņas darbības mehānismi, galvenie psihiskie izziņas procesi: sajūtas, uztvere, atmiņa, domāšana un iztēle.

3. Rotaļas var kļūt par lielisku radošās darbības skolu. Tajās attīstās fantāzija, valoda, konstruktora spējas, jo nepieciešams radīt rotaļas apstākļus un priekšmetus.

4. Rotaļas organizē un disciplinē bērna kustības, attīsta fiziskās dotības.

5. Rotaļas audzina bērnam jūtas. Sava loma šeit ir ne tikai emocionālajiem pārdzīvojumiem, ko izraisa attieksme pret rotaļu priekšmetiem, rotaļu biedriem, panākumiem, neveiksmēm. Šo lomu bērns pārdzīvo pa īstam. Tā jau bērībā rodas daudzu sarežģītu jūtu aizmetni, kas var attīstīties turpmākajos dzīves gados.

6. Svarīga nozīme lomu rotaļās ir arī sava dzimuma pašapziņas izveidei.

7. Rotaļas ir kolektīvisma skola. Labi izjūtas biedra atbalsts, šeit krasi atklājas egoisms, patmīlība un citas īpašības. Panākumi kolektīvajās rotaļās ir atkarīgi no saskaņotas darbības, no spējas gan uzņemties vadību, gan pakļauties.

8. Rotaļas vingrina bērnus sarežģītajā saskarsmes darbībā. Atdarīnot pieaugušo rīcību un izturēšanos, viņi praksē apgūst saskarsmes mehānismus.

9. Rotaļas var kļūt par morāles vingrinājumiem darbībā. Tajās skaidri parādās gan godīgums, gan blēdība, gan arī daudzas citas morāles kategorijas.

10. Rotaļas attīsta neatlaidību, mērķtiecību, disciplinētību un citas gribas īpašības. Rotaļa nav bezmērķīga nodarbe. Rotaļājoties bērni vienmēr apgūst darbību ar kādu priekšmetu, sekojot stingriem noteikumiem (Lieģeniece, Nazarova, 1999, 10-11).

Arī senās pasaules filozofi kā labas audzināšanas priekšnoteikumus agrā bērnībā piedāvā spēles un rotaļas.

Zinātnieki Ivans Pavlovs un Ilja Sečenovs, mācībā par cilvēka attīstību ir izcēlušī rotaļu kā svarīgu garīgās dzīves un morālo īpašību attīstības nosacījumiem. Rotaļas audzinošo nozīmi 1630. gadā norādīja arī lielas didakts Jans Amoss.

Platons (427-347.g.p.m.ē.) izceļ to nozīmīgumu, kā arī mācību jutekļu primāro nozīmi attīstībā.

Psiholoģe A. Ļubļinska izšķir trīs rotaļas līdzekļus:

1. Bērnu zināšanas par cilvēkiem, viņu darbību, savstarpējām attiecībām, pārdzīvojumiem bērna rīcībā;
2. Darbības paņēmieni, rīkojoties ar dažādiem priekšmetiem;
3. Morālie kritēriji un jūtas, kas izpaužas spriedumos;

Rotaļa nekādā gadījumā nav bezmērķīga nodarbe, jo rotaļājos bērni apgūst darbības ar kādiem priekšmetiem. Rotaļai ir liela nozīme bērna prāta darbības attīstīšanā, jo domāšanas attīstība izpaužas tieši tad, kad bērns pakāpeniski pārstāj darboties ar priekšmetu reāli uztveramajā situācijā, bet sāk domāt par priekšmetiem un darboties ar tiem rotaļu situācijā. Tādā veidā rotaļa sagatavo bērna domāšanu priekšstatu līmenī (Lieģeniece, Nazarova, 1999,11).

Caur rotaļu bērns iepazīst tās personības īpašības, kas kļūst par pamatu viņa pašapziņas struktūrā.

Rotaļā kā pirmsskolas vecumposma vadošajā darbībā veidojas šādi jaunveidojumi: iekšēja regulācija, tīšie procesi (uzmanība, atmiņa, u.c). Tāpat notiek vajadzību un motīvu sfēras attīstība . Viens no aspektiem, ko izdalījusi V. Muhina, ir rotaļas loma personības attīstībā. Tieši rotaļā bērns iepazīst ar pieaugušā uzvedības un savstarpējo attiecību modeli, kas kļūst par paraugu viņa paša uzvedībai. Caur rotaļu bērns iepazīst tās personības īpašības, kas kļūst par pamatu viņa pašapziņas struktūrā (Lieģeniece, Nazarova, 1999, 12).

Atskatoties uz iepriekš minēto autoru, filozofu un zinātnieku minētajiem izteikumiem, varu secināt, ka arī viņuprāt rotaļa ir viens no galvenajiem veiksmīgas attīstības priekšnosacījumiem.

Pirmskolā tiek praktizētas dažādas rotaļas, gan izmantojot pašgatavotus mūzikas instrumentus, gan ar skaitāmpantiem, gan ar pirkstiņrotaļām, gan ar dziedāšanu. Domājot par pirmskolas procesu nevajadzētu būt tā, ka gala novērtējums ir bērna sagatavošana koncertam, vai kārtējam pasākumam, jo ir iemācīts teksts no galvas. Manuprāt daudz vērtīgāk bērnam ir vērot, izdzīvot, gūt pieredzi un pārdzīvojumu, un gūt no viņa atgriezenisko saiti par piedzīvoto.

Rotaļas īpašības

Holandiešu psihologs F.Boitendaiks, analizējot rotaļas jēdzienu izdala trīs raksturīgākās rotaļas procesa iezīmes: kustība “hin un her” (tur un šeit), spontanitāte un brīvība, prieks un atraisītība.

Svarīgākās rotaļas īpašības:

Rotaļa ir brīva, spontāna, tai nav piespiedu rakstura. Pēc psihologa A.Vallona raksturojuma rotaļai nav nepieciešamības pakļauties apstākļiem, kas saistīti ar praktiskās dzīves prasībām, rūpēm par sevi.. No tā atbrīvojoties, rotaļa ir brīva, esošo funkciju izpausme. O.Svenne uzsver, ka rotaļas pasaulē bērns ir brīvs un neatkarīgs, viņa gara tēli lido ārpus apkārtnes robežām un pirmajos dzīves gados bezspēcīgā fantāzija šie nerimstoši vingrina savus spēkus. Tas nozīmē, ka bērnam ir jāgrib, to ko viņš dara.

Rotaļa bērnam interesē un patīk. Pedagoģs J. A. Komenskis uzskata rotaļu par bērnam nepieciešamu nodarbošanos, kas atbilst viņa dabai un tieksmēm. Ikvienā bērņā mājō vēlme atdarināt pieaugušos, būt pieaugušākam, nekā viņš ir, pētīt, uzzināt, izzināt.

Rotaļa ir interaktīva. Lai rotaļātos, bērnam vajag mijiedarboties ar kādu priekšmetu vai citu cilvēku. Bērns iesaistās procesā, darbojas, sadarbojas ar otru cilvēku vai priekšmetu, reaģējot uz pārmaiņām. Aktivitāte pārsvarā ir abpusēja, jo pat priekšmeti, rotaļlietas veic atbildes reakciju, ja ar tām spēlējas.

Rotaļa ir atvērta, iztēles bagāta un daudzveidīga. Rotaļas nav pareizas un nepareizas. Bērni, kas rotaļājas, ir iesaistījušies procesā, kurā viss, ko viņi dara, ir pieņemams, un tas vairo šīs aktivitātes vērtību. Bērns, kurš iztēlojas sevi par dzīvnieku, rotaļājās, bet savukārt bērns, kurš datorspēlē meklē divus vienādus dzīvniekus nerotaļājas.

Vienlaikus ir svarīgi, lai neapdraudētu bērnu un, lai tai nebūtu negatīva ievirze (Dzintere, 2000, 35).

Psihologs Dž. Bruners izdala rotaļas īpašības, kas vairāk skar pašu rotaļāšanās procesu, tās kognitīvās funkcijas:

1. Rotaļa ir iekšēji motivēta darbība.
2. Rotaļa tik mīkstina dažādu kļūdu un neveiksmju smagumu.
3. Tā ir lielisks līdzeklis pasaules izzināšanā.

4. Rotaļā ir vāji izteikta saikne starp mērķi un līdzekli.
5. Bērni nepiešķir pārāk lielu nozīmi rotaļas rezultātiem.
6. Bērnu rotaļai reti ir gadījuma raksturs, tā reti ir haotiska.
7. Bērns rotaļā gūst apmierinājumu (Dzintere, Stangaine, 2005,15-16).

Pēc dažādo autoru sniegtajām rotaļu īpašībām varu secināt, ka rotaļa nav rotaļa, ja tā ir pieaugušā vadīta, jo kaut gan visbiežāk rotaļa attīstās pēc noteikta scenārija, nav nepieciešamas pieaugušo diktētas norādes. Kaut gan rotaļa reti ir haotiska rakstura, tai ir bagāts emociju avots, jo bērns rotaļai velta daudz enerģijas un ar rotaļas palīdzību bērns savā veidā gatavojas pieaugušā dzīvei. Bērns rotaļājoties atklāj savus pārdzīvojumus, kurus viņš nav spējīgs izteikt vārdos. Tādēļ atliek vien bērnu vērot.

Daina Lieģeniece raksta, ka rotaļā atklājas:

1. Bērna pārdzīvojumi;
2. Reakcija uz pārdzīvojumu;
3. Jūtas, kuras bērns pārdzīvo;
4. Bērna velmes un sapņi;

Daina Lieģeniece norāda, ka pirmsskolas vecumā bērns ir viegli uzbudināms, bet bērna emocijas ir īslaicīgas un nenoturīgas. Augstākās jūtas – morālās, estētiskās, intelektuālās, kuras raksturotu pieaugušu cilvēku, bērnam no dzimšanas nav dotas. Tas rodas un attīstās bērnības laikā sociālo apstākļu un audzināšanas rezultātā. (Lieģeniece, Nazarova, 1999, 24)

Rotaļas funkcijas

Pedagoģe I. Kāposta izdala šādas funkcijas:

1. Kognitīvās funkcijas , saistītas ar izziņas procesu;
2. Sociālās funkcijas, saistītas ar bērnu socializāciju, savstarpējām attiecībām .;
3. Darbības funkcijas, kā motivējošā, imitācijas, radošā, kompensējošā.;
4. Rekreatīvas funkcijas, saistītas ar spēku atjaunošanu , atpūtu.

Personība rotaļā vienlaicīgi atrodas divos veidos – reālā un nosacītā. Vienam no tiem neesot, rotaļa izjūk.

Tādēļ, ka rotaļai piemīt tik ļoti daudzveidīgu funkciju, to izmanto par audzināšanas, attīstības un mācīšanas līdzekli. Rotaļa var būt:

1. Bērna patstāvīga aktivitāte, darbības veids, kas veicina bērna attīstību veselumā;

2. Bērna dzīves organizācijas forma;
3. Bērna pašizteikšanās līdzeklis – “Ko es varu?” , “Ko es saprotu”
4. Bērna attīstības izziņāšanas līdzeklis;
5. Bērna attīstības korekcijas līdzeklis utt. (Dzintere, Stangaine, 2005, 18).

Rotaļa ir daudzfunkcionāla. Kā kultūras fenomens tā bērnu attīsta, māca, audzina, socializē, uzjautrina, ārstē, pilnveido utt. (Dzintere, Stangaine, 2007, 19).

Rotaļai ir izglītojoša funkcija – attīsta bērnu veselumā – vienlaicīgi audzina un māca. Veic sociālo, somotoro, kognitīvo, kreatīvo funkciju, fizisko – veselības, sagatavo bērnu dzīvei.

Bērna dzīves organizācijas funkcija – ar rotaļas palīdzību bērns mācās sevi “aizņemt”, nodarbināt. Arī pieaugušais rotaļu izmanto kā bērna organizācijas formu - mācībās, pastaigā, svētkos un citur.

Bērna attīstības diagnostikas funkcija – Rotaļā kā brīvā, bērnam patīkamā un interaktīvā aktivitātē vislabāk redzams bērna kognitīvais un sociāli emocionālais attīstības līmenis, viņa vajadzības, intereses, vērtības.

Terapijas funkcija – Rotaļā bērnu “ārstē” – iepriecina, nomierina, ierosina, nodarbina. To izmanto ne tikai psihoterapeiti, bet arī ģimenē un pirmsskolas izglītības iestādē. Rotaļa ir arī bērna attīstības korekcijas līdzeklis (Dzintere, Stangaine, 2005, 31).

Rotaļas klasifikācija

Rotaļu klasifikācijā ir dažādas pieejas, kas vēlreiz norāda uz rotaļu daudzveidīgajām funkcijām.

K. Gross (1861-1946), pētīdams rotaļas, ka bērnu iedzimto instinktu paudējas un vingrinātājas, tās iedala:

Mēģināšanas jeb eksperimentālās rotaļas:

1. Rotaļas, kas nodarbina jutekļus (sensorās);
2. Rotaļas, kas vingrina kustību aparātu (nodarbošanās ar paša ķermeni, darbošanās ar priekšmetiem);
3. Rotaļas, kurās notiek augstāku dvēseles iedīgļu nodarbināšana (spējas, jūtas, griba);
4. Rotaļas, kurās, kā autors atzīmē notiek “otrās šķiras dziņu nodarbināšana”;
5. Cīņas rotaļas
6. Mīlestības rotaļas
7. Atdarināšanas rotaļas;

Sociālās rotaļas (kopējās rotaļas)

F.Frēbels (1782-1852) pirmais pirmsskolas pedagogs izdalīja rotaļu kā īpašu bērnu attīstības līdzekli.

Viņš rotaļas grupē divedi:

Pēc to rakstura:

1. Mēģinājumi atdarināt dzīves ikdienišķās parādības,
2. Iegūto zināšana pielietošana praksē,
3. Radošā un tēlojošā darbība, kas aptver visdažādākos priekšmetus un parādības.

Pēc rotaļas audzinošās nozīmes:

1. Fiziskās rotaļas, kas attīsta spēku un veiclību, rada dzīvesprieku;
2. Jūtu un sajūtu rotaļas - attīsta juteklus un iekšējo jūtu pasauli,
3. Prāta rotaļas – veicina domāšanu un koncentrē prāta darbības noteikta mērķa sasniegšanai.

Franču psiholoģe F.Keira (1908) klasificē rotaļas:

1. Pēc to rašanās, izdalot instinkta - iedzimtās un atdarinošās rotaļas, kas balstās uz bērnu iztēli;
2. Pēc to attīstošās nozīmes, izdalot kustību rotaļas, sajūtu, intelekta, emocionālas, gribas, artistiskās rotaļas, kas ietver zīmēšanu, veidošanu, dramatizējumus, celtniecību (Dzintere, Stangaine,2005, 26 – 27).

Pēc literatūras izpētes secinu, ka rotaļa ir ne tikai bērības neatņemama daļa, tas ir veids kā bērns mācas un attīstās kopveselumā. Apzinot literatūru saprotu, ka rotaļu iedalījums ir ļoti plašs sākot ar iedzimtajām rotaļām un beidzot ar celtniecības. Piedāvāto rotaļu klāsts ir pietiekami liels, lai katrs bērnam varētu atrast piemērotāko.

4. Gadskārtu svētku svinēšana pirmsskolā

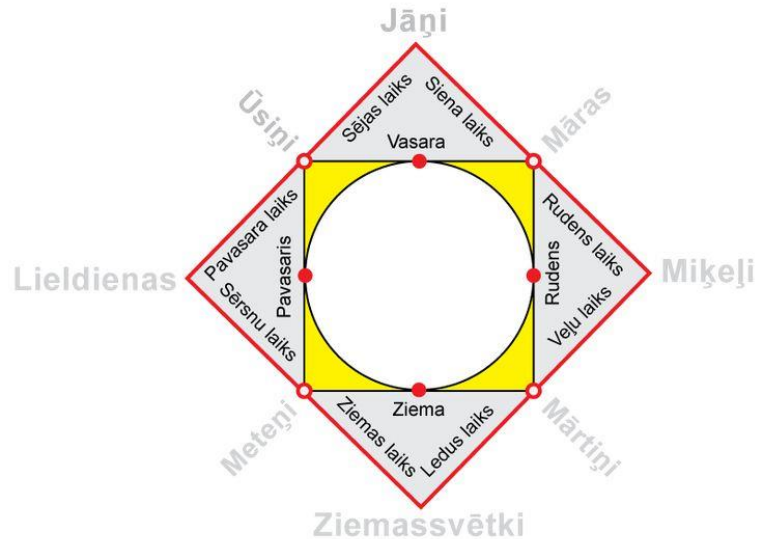
Pirmsskolā, katru gadu tiek atzīmēti gadskārtu ieražu svētki. Latviešiem ir pazīstami četri svētki, kas saistīti ar Saules stāvokli debess lokā jeb saulgriežiem: ziemas saulgrieži, kad diena ir visīsākā un nakts visgarākā; pavasara un rudens saulgrieži, kad diena un nakts ir vienādā garumā, un vasaras saulgrieži, kad nakts visīsākā un diena visgarākā. Savukārt katrs ceturksnis, sadalīts uz pusēm, arī sakrīt ar zīmīgām pārmaiņām dabā. Tādejādi gada laikā izceļas astoņi notikumi, ko latvieši atzīmē kā gadskārtu svinības. Tie ir Meteņi, Lieldienas, Ūsiņi, Jāņi, Māras, Miķeļi, Mārtiņi, Ziemassvētki (sk. 1. attēlu). Šo svētku tradīcijas saistās ar Saules spēka stiprināšanu, auglības vairošanu, aizsargāšanos pret dažādiem ļaunajiem gariem. Katriem svētkiem ir savi raksturīgākie ēdieni, kas piemēroti attiecīgajam gadalaikam. Olas vāra Lieldienās, jo šai laikā vistas vislabāk dēj, bet Jāņos sien sieru, jo šai laikā govīs dod daudz piena. Rudens un ziemas saulgriežos, kad visa ir diezgan, netrūkst arī šiem svētkiem piemērotu ēdienu un dzērienu (Karaša, 2010, 7-8).

Svinību norisēs saskatāma liela dažādība, jo katra svinību diena atspoguļo gadalaika raksturīgākos apstākļus un vajadzības ļaužu dzīvē. Lai gan atšķiras izpildījumā, latviešu gadskārtas svinību pamatuzbūve un darbības tomēr iezīmējās ar kopīgam īpašībām, kur saskatāms sadalījums divās plāksnēs :

1. Teiksmu plāksnē notiek gadskārtas svinību cilvēkošana, kas savukārt izsauc
2. Reālā plāksnē risinātu svinību izpildījumu ļaužu sēta.

Gadskārtas svinību izpildījumā šīs abas plāksnes saplūst vienā vienībā. Ļaudis caur to paceļas pāri ikdienas pelēcībai un raizēm, it kā ieiedami kādā pilnīgākā, cēlākā, dievestības apdvēstā pasaulē. Svinībās piedalās ne tikai gadskārtas teiksmu tēls, kas svinības atnesis, bet, goda viesi ir arī Dievs, Laima un Māra, lai gan neviens no viņiem nav šo svinību cēlonis (Mellēna, Spīčs, Muktupāvels, Irbe, 2004, 49).

Latviešiem gadskārtās iezīmējās četri galvenie punkti: Ziemassvētki, Lieldienas, Jāņi un Miķeļi. Šajā pirmsskolas izglītības iestādē šie ir galvenie svētki, kurus atzīmē.

1.attēls. Gada sadalījums laikos

Ziemas saulgriežos, kad visdziļākajai tumsai seko jauns gaismas pieaugšanas periods, latvieši svin Ziemassvētkus. Šiem svētkiem nav Lieldienu skaļuma un Jāņu draiskulību, bet tos mīļus dara baltais klusums un miers, kas mīt dabā. Ziemassvētku svinību personificējumi – četri brāļi Ziemassvētki - dainās bieži saukti par Dievadēliem. Lai gan Ziemassvētku izskats dainās nav minēts, izcelta to bagātība, kas līdz ar viņiem atnāk sētā (Karaša, 2010, 87). Šos baltos svētkus, gaida visi bērni. Ar pirmo ziemas mēnesi notiek gatavošanās Ziemassvētkiem. Tiek gatavoti rotājumi, lai izdekorētu nodarbību telpu, iepazīti Ziemassvētku ticējumi, klausītas un dziedātas Ziemassvētku dziesmas, kā arī gatavots Ziemassvētku koncerts.

Noskaidrojot Ziemassvētku svinēšanas tradīcijas pirmsskolā un salīdzinot ar latviešu tautas tradīcijām, secinu, ka bērniem būtu interesantāk, piemēram, vilkt ziemassvētku bluķi, izveidot, izcept un pēc tam izdaiļot savas piparkūkas, pagatavot savas maskas iet ķekatās pie citas grupiņas un tamlīdzīgi. Mana svētku svinēšanas doma ir, ka visi svin kopā lielos gadskārtu svētkus, neaprobežojoties tikai ar Ziemassvētku koncertu, bet padarot to par aizraujošu nodarbi, kas bērnus aicinās ne tikai iemācīties kaut ko no galvas, bet arī aktīvi līdzdarboties.

Pavasara ciklā tiek atzīmēta Lielā dienā, kad gaisma svin uzvaru pār tumsu. Lieldienas un Ziemassvētki ir garākās svinības latviešu gadskārtās: abas svinības dainās sevišķi izceltas kā “Dievam dārgi laiki” un “lieli svētki” (Karaša, 2010, 23). Pirmsskolā Lieldienu laikā sagatavo pūpolus, kopīgi krāso olas, iepazīstamies ar Lieldienu ticējumiem, kā piemēram, *Kas Lieldienu olas ēd bez sāls – tas visu vasaru melos.*, tad bērni zina, ka Lieldienās vārītās olas pienākas ēst ar sāli. Lieldienās protams

arī tiek rīkotas olu ripināšanas un kaušanās ar olām, pēc tam olas tiek notiesātas, kā arī šūpošanās neizpaliek, lai vasarā odi nekostu.

Domājot par Lieldienu svinēšanu pirmsskolā arī aicinātu pedagogus ielūkoties tautas tradīcijās, iepazīstoties tuvāk secinu, to, ka no pieejamās informācijas ir iespēja izvilkt kaudzēm lietderīgas un attiecīgajam vecuma posmam atbilstošas tradīcijas, kuras kā es ticu un uzskatu bērni ar prieku pildītu un izbaudītu.

Vasaras ciklā tiek svinēti Jāņi, tas ir laiks, kad visgarākajai dienai seko visīsākā nakts. Tiesa, tas ir laiks, kad bērnudārzā bērnu ir maz, jo bērni vasaru pavada ģimenes noteiktajā vietā.

Jāņu tradīcijas galvenokārt saistās ar Saules spēku un auglības vairošanu. Gadsimtiem ilgi vasaras saulgriežu naktī Latvijas dažādos nostūros ir degušas Jāņugunis, skanējušas līksmas Jāņu dziesmas, sagaidot Dieva dēlu Jāni – vasaras ziedu atvedēju, tīrumu un laidara sargātāju (Karaša, 2010, 44). Svētku laikā bērni var iemēģināt rokas vainagu pīšanā, tiek sanests cienasts (ko nu groziņa, katrs ir atnesis), tiek bērniem rādīti attēli un stāstīts, kā pagatavo Jāņu sieru. Skan Jāņu dziesmas, un tiek sakrāmēta no pagalēm it kā ugunskura vieta, kur bērni var lekt pāri Jāņu ugunskuram.

Uzklausot Jāņu svinēšanas tradīcijas, mani iepriecināja, ka bērniem tiek veidota ugunskura vieta, protams, bez uguns, lai bērni netiktu apdraudēti, un bērni var lekt pāri. Vēlētos, lai bērniem nerāda bildes ar Jāņu sieru, bet lai visa grupa aizbrauc uz kādiem laukiem un redz, kā to gatavo, lai gūtu pieredzi.

Meteņi - dažādas pazīmes, ka senlatviešiem gadumija bijusi Meteņos; latīņu valodā “meta” nozīmē griešanās vietu, gadu, robežu; latviešiem “meti” nozīmē laika griežus, mēru. Arī Kr. Barons savu gadskārtu dziesmu sakārtojumu sāk ar Meteņu dziesmām, Metenī, gada sākumā, zemkopji sākuši gatavoties jaunajam gadam, tāpēc laika skaitīšana sākusies par jaunu. Latviešu gadskārta pēc seno laiku kalendāra Meteņus svin starp ziemas un pavasara saulgriežiem. Izplatītākā Meteņdienas svinēšana ir septītajā otrdienā pirms Lieldienām (Karaša, 2010, 9).

Meteņos bērniem tiek pastāstīts par gadskārtu, ar bērniem dodas slidināties ar ragaviņām. Arī tautas tradīcijās Meteņdienā šī nodarbe ir viena raksturīgākajām.

Meteņdienā ir daudz jautru izdarību bērniem, ir iespēja daudz dažādas spēles spēlēt, veidot ornamentus, parādīt visu dzīvē.

Jo vairāk es iepazīstos ar tautas tradīcijām, jo vairāk es saprotu cik ļoti tās ir modificējamas pirmsskolas vajadzībām, cik skaisti, interesanti un aizraujoši bērnus varētu iepazīstināt ar gadskārtu svētkiem un to

dažādību. I. Reizniece : “Tradicionālajā kultūrā visi ir dalībnieki. Nav skatītāju, klausītāju no vienas un izpildītāju, mākslinieku no otras puses! Visi kopā piedzīvo, svin, dzied, danco bez dalījuma skatītājos un izpildītājos, kas raksturīgs visai mūsdienu kultūrai” (Reizniece, 2006, 5). Bērni mācās no parauga un paraugi esam mēs - vecāki un pedagogi. Atskatoties un gadskārtu svētku svinēšanu pirmsskolā, varu secināt, ka bērniem tautas tradīciju apguve noris vieglāk, ja tas netiek uztverts, kā noteikts pienākums, bērnam ir dota brīva vaļa darboties un apgūt savā tempā, bērns mācās rotaļājoties, pamēģinot, darot un priecājoties. Mani secinājumi par gadskārtu svētku svinēšanu X pirmsskolas izglītības iestādē – noteikti ir jāiekļauj iztrūkstošās gadskārtas, jo atzīmējas ir visas, liela loma tradīciju iepazīšanā ir ģimenei, ja iesaistītos aktīvi ģimenes, bērni aktivizētos vēl vairāk.

5.Mārtiņdiena folklorā

Mārtiņš dainās reizēm nosaukts par Mārti, Mārteni, Mārtenīti, un viņa vakars - Mārtenīša vakaru. Kristieši Mārtiņa dienu svin 10. novembrī. Kristīgā baznīca Mārtiņa dienu saista ar Tūras bīskapa Mārtiņa (336. – 401. g.) vārdu, kurš tiek pieminēts kā vissenākā klostera dibinātājs Gallijā, kā kristietības izplatītājs un nostiprinātājs šajā novadā. Pēc nāves iecelts svēto kārta. Saules kalendārā Mārtiņi ir vidū starp Miķeļiem un Ziemassvētkiem, t.i., devītajā pēcpusdienu nedēļā pēc Miķeļiem (Šterna, 1998, 168) (Olupe, 1992, 281 – 282).

Senajā latviešu gadskārtā Mārtiņi iezīmē rudens beigas un ziemas sākumu. Tas ir laiks, kad ir jābeidz visi rudens darbi, jānokuļ labība, jāapar zeme. Mārtiņi noslēdz garu darba posmu, kurš sākas ap Jēkabiem (29. septembris), kad svin Appļāvības jeb rudenājus, padarot atlikušos rudens darbus, pirms zeme nav aizgājusi pie miera. Līdz Mārtiņiem jābeidz rudens aršana un kulšana, lai nosvinētu apkūlības. Pēc Mārtiņiem beidzas arī pieguļas un ganu laiks, nokauj tos lopus, kurus neturēs pa ziemu. Galvenās rūpes un rituāli veltīti mājlopu, galvenokārt zirgu, pārziemošanai (Auns,1993, 272). Mārtiņam jāpin vīzes un auklas. Rūpējoties par zirgu labklājību, Mārtiņos kāva melnu gaili. Tā kā ap Mārtiņiem parasti turpinājās labības kulšana, tad savu ziedojuma tiesu dabūja arī rija (Mellēna, Spīčš, Muktupāvels, Irbe, 2004, 147).

Ar Mārtiņiem sākas budēļos iešana, kas turpinās visu ziemu līdz pat Meteņiem. Gaismā tiek celtas garajos vasaras vakaros pagatavotas maskas, bet saimnieki gādā, lai atnākušie Mārtiņbērni, budēļi, ņekatas, čigāni varētu priecāties un mieloties līdz ar mājeniekiem. Budēļu vidū parasti redzama garā sieva, mazais vīriņš, kaza, dzērve, lācis, vilks, labības stabiņš u.c. Tiem Mārtiņbērniem, kuriem maskas neļauj iebaudīt ēdamo no galda, iebāž ēdamo maisā, kuru tie sev nēsā līdzī.

Nedod Dievs, tādu dienu,

Kāda diena Mārtiņam:

No ciemiņa ciemiņā,

Gaiļa nasta mugurā (Karaša, 2010, 82).

Mārtiņtēvs, zinādamas , kas katrā sētā ir slikts un kas labs, vainīgos norāj un pamāca, kā dzīvot tālāk:

Mārtiņš rāja sābru māti

Mārtenīša vakarā;

Ko nedeva darbeniekiem,

Ko tie bija pelnījuši.

Mārtiņbērni, kaut arī diez kā uzņemti, tomēr mēdz “zagt” visu, kas pagadās pa rokai. “Nozagtās” lietas nobēdzina kaut kur mājas tuvumā, lai vēlāk tās var atrast.

Tā Kā Mārtiņi pieder pie svinamām dienām, kas jāsvētī, tad šajā dienā nedrīkst strādāt, jo visi lauku darbi ir pabeigti (Karaša, 2010, 83).

Maskošānās

Mārtiņu visjautrākā un skaistākā ieraža ir senie maskotie gājieni, kuru dalībnieku rīcībā ir gan budēļu – Zemgalē, gan ķekatu – Kurzemē, gan čigānu – visā Latvijā dziesmu bagātais pūrs. Masku gājienu tradīcijas sakņojas seno auglības rituālu maģijā. Maskās mēģināja attēlot tos spēkus, kurus gribēja atvairīt vai kuru labvēlību iegūt. Lai izvēlētā maska dotu vislielāko maģisko iedarbību, tajā attēloto jāprot pēc iespējas pilnīgāk atdarināt kustībās, balsīs vai asprātīgā sarunā (Auns, 2010, 279).

Paši Mārtiņdienas masku gājienu dalībnieki tiek dēvēti dažādi:

Mārtiņu bērni – Ainažos, Alojā, Burtniekos, utt.

Mārtiņu veči – Duntē, Kolkā, Skultē, utt.

Mārtiņi – Rūjienā;

Maskarati – Jaunpiebalgā, Launkalnē;

Budēļi – galvenokārt Kurzemē, pa daļai arī Launkalnē;

Buduļi – Pastendē;

Kūjnieki – Cēsīs, Launkalnē;

Vakara vecīši – Secē (Mellēna, Spīčš, Muktupāvels, Irbe, 2004, 147).

Mārtiņbērnu izdarības (tie dziedāja, dejoja, lēkāja, izpēra mājas ļaudis) skaidri apliecina to galveno virzību, nolūku, mērķi: svētības nodrošināšana ar sena auglības rituāla palīdzību. Mārtiņdienas dziesmās uz to tiek mudināta arī pati mājas saimniece:

Padanco, saimniece,

Mārtēnīša vakarā:

Lai danco tev telītes

Pavasār saulītē.

Izbeidzoties klusajam veļu laikam, sākas jautrais budēļu jeb ķekatu laiks, ko šai gadījumā sauc par Mārtiņu dzīšanu. Pašus Mārtiņa dienas ķekatniekus sauc par Mārtiņa bērniem. Iespējams, ka šos Mārtiņa bērnus uzskatīja par svētību nesošiem veļiem. Mārtiņa dzīšanas (kulšanas akti, dejošana, u.c.) it skaidri saskatāmi seni auglības rituāli. Mārtiņa jeb buduļu vakaru svin aitām. Tad dūšīgi jādanco, lai jēri labi padodas. Pa Mārtiņiem vajagot priecāties un dziedāt, tad visu gadu Mārtiņš esot priecīgs.

Mārtiņos iet Mārtiņus dzīt – apvelkot kažoku ar spalvu uz ārpusi, apsienot salmu vītni ap vidu apkārt un tad ejot saimnieci kult, lai cūkausi, karašu ar kaņepēm dod. Bērnus kuldams saka, lai pātarus skaita un grāmatu lasa. Priekšvakarā tad iet Mārtiņu dzīt. Visādi saģērbjas, nomaskojas, lai nepazīst, tad ar mūziku iet no mājas uz māju. Dominēja tradicionālās zvēru un putnu maskas (kaza, dzērve u.c.), arī velns, lācis, mazais cilvēciņš, rūķis vai meža gariņš u. tml. Mārtiņbērniem vajadzīgi dažādi trokšņa rīki. Jo lielāks troksnis, jo labāk (Mellēna, Spīčš, Muktupāvels, Irbe, 2004, 154). Parasti pārgērbšanos izdara vīrieši par sievietēm un sievietes par vīriešiem, lietojot maskas, parūkas. Mori nosmērē ar podiņa kvēpiem visu ģīmi. Ģērbjas arī par čigāniem, skrandaini (tie noņemas ar ubagošanu un zīlēšanu) un arī par lāci un lāča dīdītāju. Mārtiņa bērnus tad ielaiž izdancoties pie aizietā nāburga un nereti pacienā viņus ar alu, ja tāds ir taisīts uz Mārtiņiem un smērmaizi, bet čigānu un nabagu, to nekur nelaiž bešā, lai ko viņam iedod (Olupe, 1992, 285 – 288).

Jaunie danco ar tiem vietējiem. Vecie, tie kules nesēji, visādi jokojas, ķēmojas, dzied lūdza, kuļ bērnus, saimniekus un citus ar bērzu rīkstēm. Prasa bērniem pātarus un liek grāmatu lasīt, kad nemāk, tad dod žagarus. Saimniece dod izvārītu gaili un plāceni; par to jāpateicas, jāvēl laimes, jānolamā vanagi, tad cāļi padodas.

Ja Mārtiņbērni kādu no mājeniekiem per, tad nevajaga bēgt zem gultas, jo tad visu mūžu cilvēks būs bailīgs.

Katrā mājā jau iepriekš sataisījuši mielastu Mārtiņbērniem. Kad bērni atraduši pinu galdu ar ēdieniem un dzērieniem, viņi apdzied Mārtiņtēvu;

Mārtiņš ļoti labs vīrs,

Vērsi kāva vakarā,

Katriņa raganiete,

Vistu cepa uz pelniem.

Pēc mielasta visi Mārtiņbērni sākuši spēlēties. Viņiem bijušas dažādas spēles (Līdeks, 1940, 222 – 224).

Raksturīgākie Mārtiņdienas ēdieni

Mārtiņos klāj baltu galdautu, jo tuvojas ziema rotā ar baltām svecēm un mārtiņrozēm. No ēdieniem Mārtiņdienā taisīja bumbas jeb pītes no zirņiem, pupām, kartupeļiem un kaņepēm, ko visu sagrūda piestā un saspieda bumbas. Jātaisa desas, lai cūkas labi barotos. Mārtiņgaldā liek ceptu gaili vai vistu ar piedevām - sautētiem burkāniem un zirņiem; ēd arī sautētas aknas un sirdi; putraindesas, kāļus, mizā ceptus kartupeļus, zirņus, biezpienu, sviestu, kaņepes, speķa raušus, rupjo kviešu miltu plāceņus un medus rausi, ābolus, no dzērieniem – medalus.

6. Mārtiņdienas tradīciju praktiskā izpēte 5-6 gadus veciem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē

6.1. Pētījuma bāzes un pētījuma metožu apraksts

Praktiskais pētījums noritēja X pirmsskolas izglītības iestādē, pētījumā piedalījās vecākā pirmsskolas bērnu grupiņa kopā 21 bērns un viņu vecāki.

Pētījums sastāvēja no 3 daļām:

- 1) Diagnosticējošā (noteikta bērnu sākotnējā izpratne par gadskārtu ieražām);
- 2) Eksperimentālā (izmantojot folkloru gadskārtu svētku svinēšanā un rotaļās, ar mērķi veicināt gadskārtu ieražu svētku nozīmību);
- 3) Kontroles (noteikti pētījuma rezultāti).

Pētījuma tika izmantotas šādas pētniecības metodes:

1. Pedagoģiskais novērojums
2. Anketēšana
3. Pārrunas

Pedagoģiskais novērojums – praktiski tiek vērotas dažādas bērna darbības iejaucoties vai neiejaucoties bērna darbībā, veikta rezultātu analīze, salīdzināšana un izvērtēšana, nepieciešamo lēmumu pieņemšana pedagoģiskā procesa koriģēšanai. Novērošanu ikdienā izmanto katrs pedagogs, lai noskaidrotu bērna spējas, prasmes, izvērtētu uzvedības, saskarsmes aspektus.

Novērošanas metodi personības pētīšanā izmanto jau sen, arī pirmsskolā sastādot bērna raksturojumu izmanto pedagoģisko novērošanu. Novērošana ir ļoti specifisks process, kura laikā novērotājam ir jāspēj atlasīt būtisko, raksturīgāko un saskatīt vispārīgo, tikai tad šī metode var dot rezultātus.

Novērošana no ikdienas parastās vērošanas atšķiras ar savu mērķtiecību, plānveidību, kā arī ar novēroto faktu apstrādi (Zelmenis, 2000, 14) (Jurgena, 2010, 45).

Anketēšana ir sociālpsiholoģiska pētījuma metode. Tā ir rakstveida atbilžu saņemšana uz konkrēti noformulētiem jautājumiem par dažādām situācijām, kuras nolemts izpētīt. Anketas datus var papildināt ar novērojumu un pārrunām. Anketa parasti satur norādi par anketēšanas mērķiem, ir piedāvāti jautājumi ar visbiežāk atbilžu variantiem, taču tie var arī nebūt. Rakstot vecāku anketa bija mērķis noskaidrot, par gadskārtu svētku un tradīciju nozīmību ģimenē (Jurgena, 2010,47). Vecākiem tika sastādīta anketa no septiņiem strukturētiem jautājumiem, kur ir iekļauti gan slēgta tipa jautājumi – ar atbilžu variantiem, gan atvērta tipa jautājumi, kuros lūgts izpaust savas domas (sk. 1. pielikumu).

Anketas pirmsskolas pedagogiem – anketas mērķis bija noskaidrot pedagogu zināšanu par gadskārtām, to nepieciešamību, domas par sadarbību ar vecākiem, un nepieciešamo zināšanu atsvaidzināšanu un papildināšanu. Pedagogiem tika sastādīta anketa ar 6 strukturētiem jautājumiem, kas ļāva man noskaidrot un saprast gadskārtu būtiskumu šajā pirmsskolas izglītības iestādē (sk. 2. pielikumu).

Pārrunas ar bērniem – pārrunas ar bērniem tika veiktas divas reizes, 2018. gada septembrī un 2018. gada novembrī, lai noskaidrotu kā mainās atbildes salīdzinot iegūtos datus.

Bērniem bija jāatbild uz šādiem jautājumiem:

1. Kādus latviešu svētkus tu zini?
2. Kuri ir tavi mīļākie svētki?
3. Kādus svētkus Jūs svinat ģimenē?
4. Vai tu zini kādu tautas ticējumu?
5. Vai tu zini, kā svin Mārtiņdienu?

6.2. Grupas raksturojums pētījuma sākumā

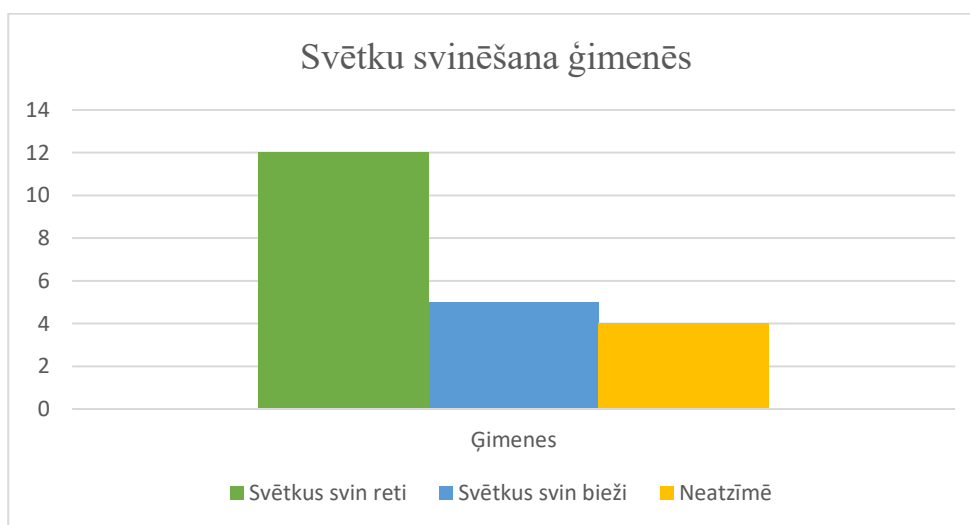
Pētījums tika veikts vecākā pirmsskolas grupā (5-6 gadi). Pētījumā piedalījās 21 bērns, 9 zēni un 12 meitenes, un viņu vecāki.

Lai gūtu priekšstatu bērnu vispārīgo raksturojumu, kā arī uzzinātu vairāk par bērnu iepriekšējo pieredzi gadskārtu svētku svinēšanā, tika veikta vecāku aptauja. Anketa sastāvēja no 7 strukturētiem jautājumiem. Anketā ir jautājumi par gadskārtu ieražu svinēšanu, jautājumi ir gan slēgta tipa ar piedāvātiem atbilžu variantiem, gan atvērta tipa jautājumi, kur tiek prasīts vecākiem izteikt savu viedokli. Tika aptaujāti 21 bērna vecāki.

Anketa pirmais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu vai šajās konkrētajās ģimenēs gadskārtu ieražu svētki vispār tiek atzīmēti.

Analizējot vecāku sniegtās atbildes, varu secināt, ka vairumā gadījumu gadskārtu svētki tiek svinēti reti (12 vecāki), svētkus svin bieži 5 ģimenes un 4 ģimenēs svētkus nesvin (sk. 1. tabulu).

1.tabula. 1.jautājuma atbilžu attēlojums tabulā

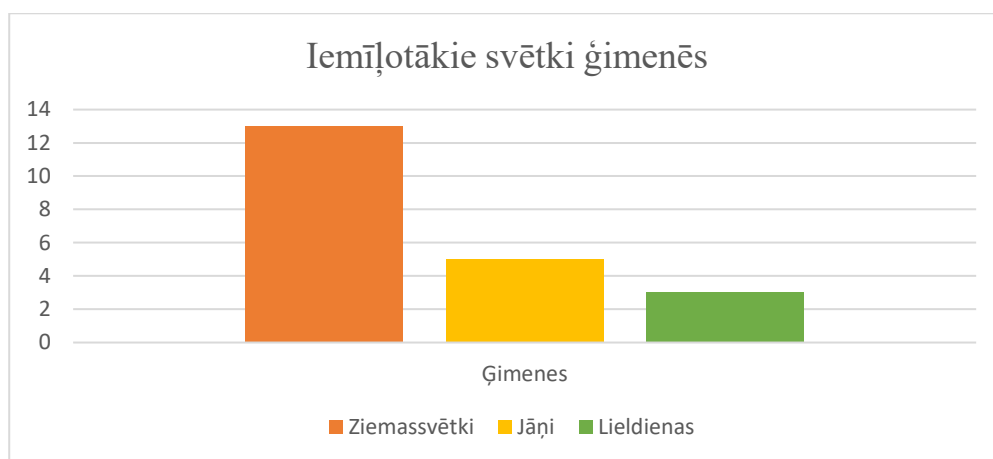

Individuāli aprunājoties ar vecākiem, varēju saprast, ka vecāki nesvin gadskārtu svētkus laika trūkuma dēļ, kā arī finansiālo apstākļu dēļ. Daļa vecāku arī atzina faktu, ka svinot gadskārtu svētkus viņi tos nesvin pēc tradīcijām, bet modernizē pa savam, citi vecāki arī apstiprināja faktu, ka nepārzin tradīcijas, lai varētu svinēt latviskus svētkus.

Es uzskatu, ka mums ir svarīgi nepazaudēt savas saknes un ir svarīgi ar bērniem kaut pamazām sākt īstenot īstenu latviešu svētku svinēšanu, iespēju robežās.

Nākošais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu iemīļotākos svētkus katrā ģimenē. Par populārākajiem svētkiem kļuva Ziemassvētki (13 ģimenēs), 5 ģimenēs tie bija Jāņi un 3 ģimenēs Lieldienas (sk. 2. tabulu). Atbildot uz jautājumu, kāpēc šie svētki ir mīļākie, vairākums atbildēs tika norādīts, ka tad ģimene var būt kopā, ir skaisti pie eglītes, dāvināšanas prieks (Ziemassvētku ģimenes), atbildes par Jāņiem, kā iemīļotajiem svētkiem, bija kopā būšana, vainagi un Jāņu dziesmas, savukārt Lieldienās vecāki ar lielu prieku krāso ar bērniem olas, ripina, kaujas un apēd.

2.tabula. 2. jautājuma atbilžu attēlojums tabulā

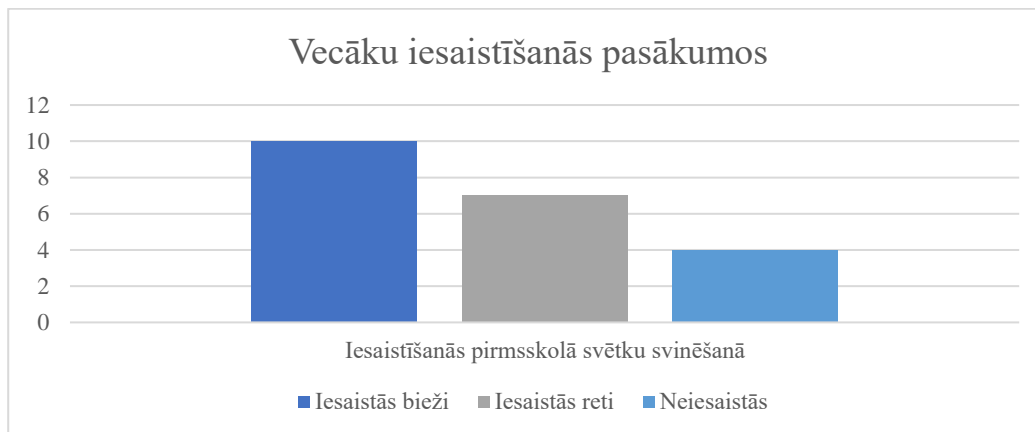

Šīs atbildes, man liek secināt, ka vecākiem ar bērniem svarīgākais ir kopā būšanas laiks, tomēr no saņemtajām atbildēm nevaru secināt, ka šie svētki ir mīļākie, jo šīm ģimenēm iet pie sirds atbilstošās gadskārtu svētku tradīcijas. Līdz ar to secinu, ka vecākiem ir maza nojausma par to, ko patiešām būtu jādara attiecīgajos gadskārtu ieražu svētkos.

Trešais jautājums - Vai jūs bieži iesaistīties gadskārtu svētku svinēšanā pirmsskolā?

10 vecāki sniedza atbildi, ka iesaistās bieži, 7 vecāki, atbildēja, ka iesaistās reti, bet 4, ka drīzāk neiesaistās (sk. 3. tabulu). Kaut gan jautājums ir atbildēts ar pozitīvu pārākumu, tomēr individuāli parunājot ar vecākiem, no sarunas varu secināt, ka vecāki neiesaistās laika trūkuma dēļ un finansiālu apsvērumu dēļ.

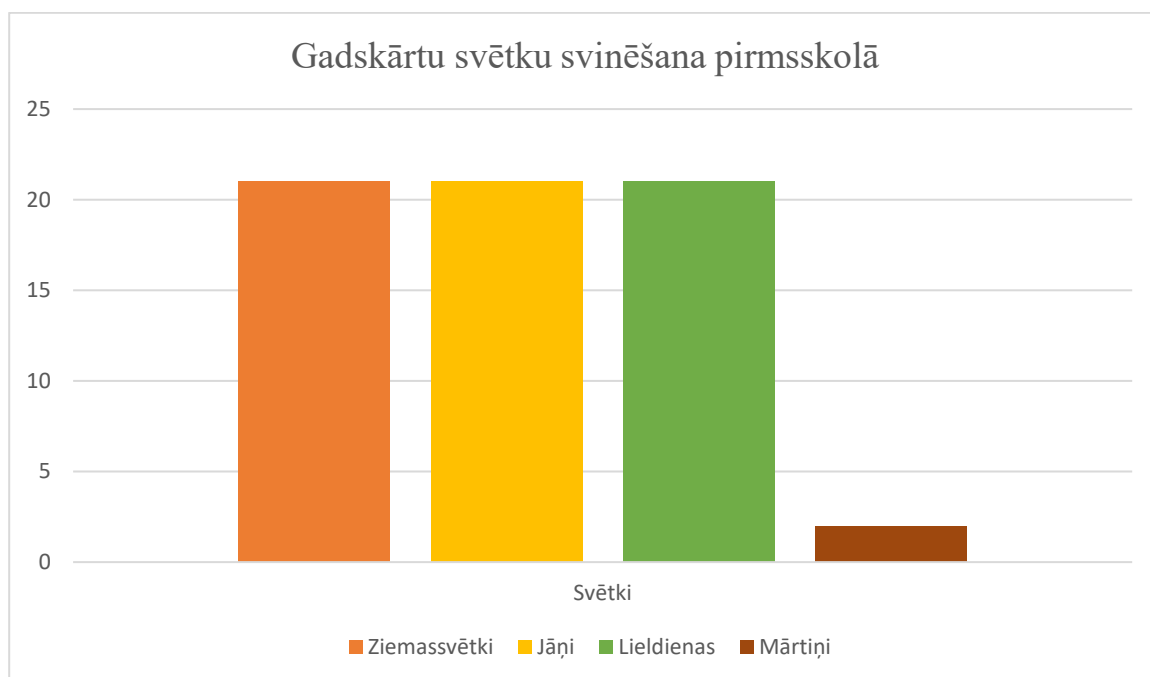
3.tabula. 3. jautājuma atbilžu attēlojums tabulā

Ceturtajā jautājuma vecākiem tika lūgts pasvītrot tos gadskārtu ieražu svētkus, kurus svin viņu ģimenēs.

Visas ģimenēs tika atzīmēti tādi svētki, kā Ziemassvētki, Jāņi un Lieldienas, tikai 2 ģimenēs tiek atzīmēti arī Mārtiņi, Ūsiņus un Meteņus, neviena ģimene neatzīmē (sk. 4. tabulu).

4.tabula. 4. jautājuma atbilžu atainojums tabulā

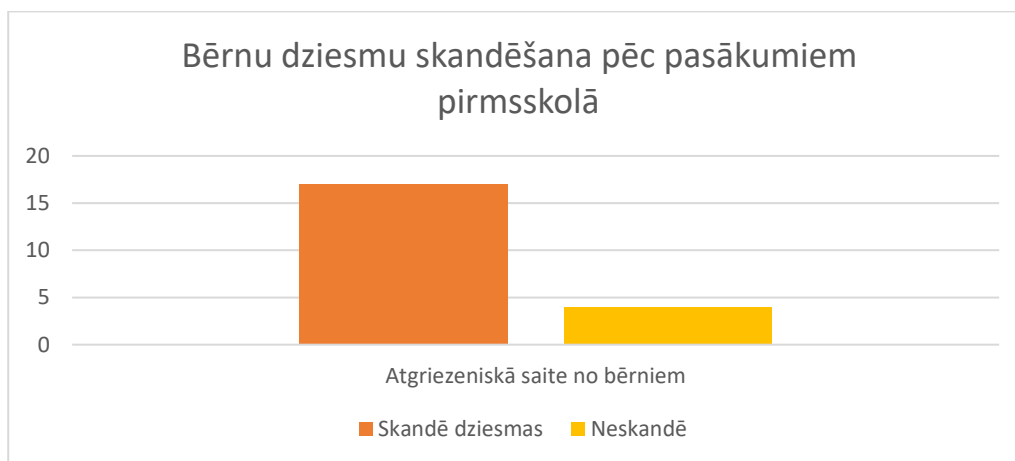
Runājot ar vecākiem par piekto jautājumu, mani interesēja, kādēļ netiek atzīmēti Meteņi un Ūsiņi? Vecāki, godīgi atbildēja, ka viņi nezina kā ir šie svētki svinami. Varu secināt, ka vecāki skrejošajā

grafikā, laikā kad visur jāpaspēj būt, vecāki neuzskata par svarīgu veltīt laiku tradīciju izpētei, lai varētu garīgi attīstīties paši un iepazīstināt bērnus ar tautas tradīcijām.

Pajautāju arī tiem 2 vecākiem, kuri svin Mārtiņdienu, kā viņi atzīmē šo dienu, galvenokārt, saņemmu atbildi, ka tiek pagatavota maltīte un svinīgi uzklāts galds. Šīs divas ģimenes atzīmē Mārtiņus, kā svētkus, jo ģimenē ir vārda jubilāri, līdz ar to arī tiek atzīmēti šie svētki.

Par cik pētījums ir orientēts uz tautas tradīciju sekmēšanu izmantojot rotaļdarbību, bija interesanti noskaidrot vai bērni vecākiem sniedz atgriezenisko saiti, dziesmu skandēšanas veidolā. Atbildes bija pozitīvas 17 ģimenēs, bet 4 tām nebija pievērsušas uzmanību (sk. 5. tabulu).

5.tabula. 6. jautājuma atbilžu attēlojums tabulā

Šīs atbildes rosina domāt par pozitīvo, ko gadskārtu svētku svinēšana var dot bērnam, cik liels emocionāls piedzīvojums un prieks, tas ir bērnam. Dungošana mājās pēc svētku svinēšanas pirmsskolas izglītības iestādē tikai pierāda V. Muhiņas rakstīto, ka rotaļā bērni koncentrējas labāk un atceras vairāk nekā parastā situācijā, kad viņiem liek kaut ko iegaumēt. Saproto, ka pirmsskolas izglītības vecuma bērniem mācīšanās process norit rotaļājoties.

Skatoties septītā jautājuma atbildes, visi aptaujātie vecāki atzina, ka tas ir vērtīgi, ka pirmsskolā bērnus iepazīstina ar latviešu tautas tradīcijām, kaut gan pašiem ikdienas dzīvē nepietiek tam laika. Atbildot par svētku svinēšanas nozīmību pirmsskolā, vecāki novērtēja gadskārtu svētkus, kā jautru dančiem un vērtībām bagātus pasākumus, kuros bērns ne tikai iemācās, bet arī izklaidējas.

Pēc saņemtās aptaujas rezultātiem varu secināt, ka gadskārtu svētku svinēšana gan pirmsskolā, gan ģimenēs laika gaitā ir modificēta, jo katra ģimene svētkus svin pa savam, tomēr, kaut gan dzīvojam 21.gs., mantu un naudas laikmetā jeb patērētāju sabiedrībā, visi svētki saistās ar došanu, pirkšanu, dāvināšanu, nevis ar saules gada ritējumu, kā dabā iekārtots, kur svētki noris saskaņā ar dabas norisēm.

Būtu svētīgi, ja cilvēki atgrieztos pie saknēm, un ņemtu, ko daba dod, vismaz uz svētku laiku, jo esot kopā ar dabu cilvēks ne tikai iegūst zināšanu par senču tikumiem un dzīvesveidu, bet arī attīrās un atjaunojās. Jāatceras, ka svētkos galvenais ir nevis ņemt, bet dot – attiecināms uz gadskārtu godu sagaidīšanu, atzīmēšanu. Lai gan manā praktiskā izpēte tika veikta Rīgas X pirmsskolas izglītības iestādē, tas nebūt nenozīmē, ka aktīvi iesaistot vecākus, gadskārtu svētku atzīmēšanu nevarētu veikt kādā lauku mājā. Manā ieskatā, ja pameklē, noteikti atradīsies kāda lauku ģimene, kas būtu ar mieru uzņemt bērnus un parādīt kā pildot senču tradīcijas varētu nosvinēt kārtīgus svētkus. Tad bērniem rastos lielāks iespaids, viņi varētu saplūst ar dabu un baudīt tradīcijām un maģiju pilno gaisotni.

Nākošajā pētījuma posmā, tika veiktas pārrunas ar bērniem, kā jau minēju, pārrunas tika veiktas divas reizes – septembrī un novembrī.

Bērniem bija jāatbild uz šādiem jautājumiem:

1. Kādus latviešu gadskārtu svētkus tu zini?
2. Kurus svētkus tu visvairāk esi iemīļojis?
3. Kādus svētkus Jūs atzīmējat ģimenē?
4. Vai tu zini kādu ticējumu?
5. Vai tu zini, kā svin Mārtiņdienu?

Runājot ar bērniem par svētku zināšanu, gandrīz visi minēja Ziemassvētkus, divi bērni nosauca Lieldienas. Kad bērniem vaicāju, vai viņi zina Jāņus viņi atbildes bija pozitīvas, tomēr Meteņus, Mārtiņus vai Ūsiņus viņi nezinot.

Kā mīlākos svētkus teju visi bērni minēja Ziemassvētkus, jo tad varot tikt pie dāvanām, esot eglīte un arī sniegs. Ņemot vērā faktu, ka bērni īsti svētkus nevarēja nosaukt, neskaitot dažus, tad atbildes saņēmu, ka ģimenē tiek svinēti iepriekš minētie Ziemassvētki, Lieldienas un Jāņi. Līdzīgas atbildes arī valdīja vecāku vidū, jo arī tur pēc aptaujas rezultātiem mīlākie svētki bija Ziemassvētki, Jāņi un Lieldienas.

Neviens bērns nevarēja nosaukt ticējumu, jo nezin, vai nevar atcerēties. Kad jautāju, kā svin Mārtiņus? Bērni nevarēja atbildēt.

Tajā pašā laikā tiek veikta arī pedagoģiskā novērošana pēc attiecīgajiem kritērijiem:

1. Bērna iesaistīšanās gadskārtu svētku svinēšanā;
2. Bērns zina vismaz gadskārtu rotaļas;
3. Zina pastāstīt par Mārtiņdienas tradīcijām;

Viennozīmīgi, ka ir svarīgi uzzināt, arī pedagogu domas par gadskārtu svētku svinēšanu pirmsskolas izglītības iestādē. Tādēļ arī pedagogiem tika izdalītas anketas ar 6 strukturētiem jautājumiem, lai noskaidrotu viņu viedokli.

X pirmsskolas izglītības iestādē strādā 8 pedagogi, ieskaitot dejošanas un keramikas pasniedzējus. Tika noskaidrots, ka 4 pedagogi strādā ar bērniem vecumā no 1,5 – 3 gadiem, 4 pedagogi strādā 3-4 gadus veciem bērniem un 4 pedagogi strādā ar 5-7 gadus veciem bērniem. Kopā sanāk 12, taču apkopojot pedagogu sadalījumu pa grupām ir jāņem vērā, ka dejošanas un keramikas pasniedzēji strādā visās trijās grupās.

Pirmais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu kuri gadskārtu svētki tiek atzīmēti šajā izglītības iestādē kopumā, ne tikai manā pētījuma grupā. Apkopojot 1. jautājuma atbildes, noskaidroju, ka visā izglītības iestādē, tiek atzīmēti – Ziemassvētki, Lieldienas, Jāņi un Meteņi. Aprunājoties ar pedagogiem, man tika paskaidrots, ka šeit tiek svinēti arī citi svētki, kā ģimenes dienas, mātes diena, tēvu diena, utt, tamdēļ, tiek svinētas tikai 4 gadskārtu svētki, kas principā viņus apmierina. Tikai liekas neparasti, ka kāda no gadskārtām tiek uzskatīta par svinēšanas vērtu, bet kāda nē.

Otrais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu kādus materiālus pedagogi izmanto, lai noorganizētu gadskārtu svētkus iestādē. Apkopojot 2. jautājuma atbildes, noskaidroju, ka vairums pedagogu izmanto metodiskos materiālus un literatūru. Runājot ar pedagogiem par literatūras izmantošanu, noskaidroju, ka literatūra tiek izmantota, lai pastāstītu par attiecīgajiem svētkiem un kādas tautasdziesmas, mīklas vai ticējuma atrašanai. Secinu, ka principā pedagogi izmanto tikai tos materiālus, ko piedāvā metodiķis, nemaz īsti neizpētot tradīcijas.

Otrais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu, vai pedagogiem ir pietiekami informācijas, lai veiksmīgi svinētu gadskārtu svētkus. Apkopojot 3. jautājuma atbildes, noskaidroju, ka diviem pedagogiem pietrūkst informācija par gadskārtu svinēšanu, un pārējiem ir pilnīgi pietiekami informācija.

Ceturtais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu, kādi resursi pedagogiem būtu nepieciešami, lai tie papildinātu savas zināšanas par gadskārtu svētku organizēšanu un svinēšanu. Visi pedagogi atzīmēja visus variantus, norādot, ka jebkura atjaunināta informācija būtu lietderīga.

Piektais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu, kādas ir pedagogu domas par gadskārtu svētku svinēšanu pirmsskolā. Visi pedagogi atbildēja pozitīvi, ka gadskārtu svētku svinēšanai pirmsskolā ir būtiska loma, jo tradīcijas ir tautas pamats. Tradīcijas ir bērniem jāiepazīst, lai viņi zinātu senču tikumus, un varētu tos mācīt saviem bērniem.

Domājot par piektā jautājuma atbildēm, pozitīvas domas manī raisa pedagogu atbildes, par gadskārtu tradīciju izpildi pirmsskolās, tomēr kaut gan vairākiem pedagogu ir pietiekami materiālu, kādēļ netiek īstenoti visi gadskārtu svētki?

Sestais jautājums tika uzdots, lai noskaidrotu, vai vecāku un pedagogu aktīva sadarbība ir nozīmīga. Pedagogi, protams, atbildēja, ka sadarbība ļoti būtiska. Manuprāt, sadarbība starp vecākiem un pedagogiem, nodrošināt jaunu, svaigu ideju iegūšana, neizmērojamu atbalstu un vēl neskaitāmus “bonusus”, kā arī bērni redzētu, ka vecāki ir kopā ar viņiem, un grib, iesaistās un ir “šeit un tagad”, jo bērniem tas ir ļoti nozīmīgi, ka “vecāks darbojas kopā ar mani!”. Es jau iepriekš minēju, ka sadarbība un kopā būšana ir viens no faktoriem, kas veicina veiksmīgu tradīciju apguvi.

6.3. Mārtiņdienas scenārijs “Mārtiņa gailīši dancīti veda”

Pirms svētkiem jāsapatavo:

Rotājumi, kas atbilst Mārtiņdienas tradīcijām, tie būtu, dažādu labības veidu kūlīši, svētku ēdieni – speķa rauši, āboli, plātsmaize, medus, zirņu pikas. Priekš svētku galda jāsapatavo galdauts, sveces un mārtiņrozēs. Iepriekš tiek sagatavotas Mārtiņbērnu maskas.

Pedagogs kopā ar bērniem iepriekš ir uzkopis un sagatavojis svētku norises vietu.

Iepriekš tiek pabrīdināti citi pedagogi grupiņās, ka pie viņiem nāks ciemos Mārtiņbērni, lai ir gatavi prasmīgi uzņemt.

Svētku norise

Rīta cēliens:

Svētku dienas rīts sākas ar laika vērojumiem, lūkojoties Mārtiņu dienas tradīcijās. Visi bērni ir sagērbušies un ārā vērojam laiku pēc šādiem Mārtiņdienas laika vērojumiem:

Mārtiņdienas laika vērojumi saka:

- Ja Mārtiņa dienā salst – ap Ziemassvētkiem būs silts laiks.
- Ja Mārtiņa diena ir jauka un skaidra – ziemā būs liels sals.
- Ja Mārtiņos jumti ir sniegā - būs gara ziema;
- Ja ap Mārtiņiem kokos vēl zaļas lapas - nākamgad ap Vasarsvētkiem to būs maz

Kopā ar bērniem tiek izrunāti Mārtiņdienas laikapstākļi, un laikapstākļi, kādi mūs sagaida pēc Mārtiņdienas ticējumiem.

Izdarījuši savus secinājumus par gaidāmo laiku, dodamies iekšā, gatavot telpu svētkiem. Bērni kopā ar pedagogu izrotā un uzkopj telpas. Saklāj svētku galdu, sagatavo cienastu – speķa raušus, ābolus, plātsmaizi, medu un zirņu pikas.

Rīta cēlienā tiek parunātas svētkos veicamās darbības: tiek atkārtotas rotaļas, Mārtiņdienas dziesmas.

Pēcpusdienas cēliens

Pēcpusdienas cēlienā ir paredzēts, ka ierodas vecāki – sapucējušies, kā jau svētkos pienākas. Pēcpusdienas cēlienā bērni tiek aicināti saposties svētku drēbēs, jo jebkuri godi ir jāuzņem esot skaistiem un sapucētiem.

Visi sanākuši grupas telpā.

Saimniece (*grupas pedagogs*) -saliek cienastus uz svētku galda

Saimniece sāk uzrunu:

Vakar Mārtiņš no Rīgas laidās,

Šodien sētā ierībinājā:

Deviņi ratiņi, simts kumeliņu,

Trīs simts sulaiņu

Bruņoti vīri.

Saimniece: Vai! Mārtiņbērni jau klāt! Jau sasēduši pie galdiem, gaida pašu Dievadēlu Mārtiņu.

Bērni ziniet, ka Mārtiņš ir zirgu aizgādnis ziemā, viņš rūpējās par tiem! Tamdēļ pēc tautas tradīcijām viņam tiek ziedots gailis.

Mārtiņam gaili kāvu

Deviņiem cekuliem

Tas baroja, tas sukāja

Manus bērus kumeliņus.

Saimniece: Mārtiņbērni nāciet dejosim un līksmosim par godu Mārtiņam.

Izpilda rotaļu: “Kas dimd, kas rīb?” (sk.3. pielikumu)

Saimniece: Vai bērni ir izdancojušies? Vai Jūs dzirdat? (aiz durvīm skan troksnis)

Kā Jums šķiet, kas tur varētu būt?

Bērni: Mārtiņš atbraucis! Mārtiņš atbraucis!

Saimniece:

Iešu , iešu pasavērt,

Kas ārā rībināja:

Mārtiņš savu kumeliņu

Aiz istabas dancināja

(Saimniece paskatās, kas aiz durvīm notiek)

Pats Mārtiņš ir atbraucis, lai paskatītos, kā mums klājas, vai esam visus darbus apdarījuši.

Nāciet bērni padancot Mārtēnīti gaidīdami...

Visi izspēlē kustību dziesmu : “Mārtiņš bija labs vīriņš”, (dziedāšanas laikā , jāiet aplī, katra piedziedājuma laikā sasitot plaukstu un apgriežoties uz vietas apkārt) (sk. 4. pielikumu).

Saimniece: Nu Mārtiņbērni esam izdancojušies, laiks sēties pie galda un baudīt mielastu.

Es gaidīju Mārtiņdienu

Tā kā lielu svētku dienu

Mīksts plācenis muldiņā,

Zosu gaļa bļodiņā

Visi kopā nobauda mielastu, pie galda valda sarunas, kuru laikā bērni pastāsta par padarītajiem darbiem.

Saimniece: Mārtiņdiena ir laiks, kad lauku darbi vēl turpinās. Pēc ticējumiem Mārtiņš reizi gadā atjāj ar zirgu aplūkot sētas.

Bērni kopā ar saimnieci: Izpilda dziesmu “Nogodēju rudzus, miežus” (sk. 5.pielikumu).

Saimniece: Mārtiņbērni saposieties, mārtiņbērni pārvērtieties, lai Jūs viesi neatpazīst.

Saimniece kopā ar Mārtiņbērniem dodas pie citas grupas, kura savukārt uzņem Mārtiņbērnus.

Saimniece: Nāciet mani Mārtiņbērni, nesīsim svētību arī citiem, lai viņiem labi klājas visu nākamo gadu.

Kaimiņu grupas bērni tiek aicināti pastāstīt, ko labu pa rudeni ir sadarījuši, ko vēlētos padarīt ziemas laikā. Tiek uzdotas mīklas, un tiek izieta kopīga rotaļa “Mārtiņa gailīši dancīti veda” (sk. 6. pielikumu).

Pēc sarunas mājinieki pacienā Mārtiņbērnus ar cienastu un ciemiņi dodas prom.

Grupiņas bērni atvadās no Mārtiņbērniem.

Mārtiņbērni atgriežas savā grupā un parunā piedzīvoto.

Svētku nobeigumā visi kopā izspēlē dziesmu: “Krupju deja” (sk.7.pielikumu).

6.4. Grupas raksturojums pētījuma beigās

Praktiskais pētījums noritēja X pirmsskolas izglītības iestādē, pētījumā piedalījās vecākā pirmsskolas bērnu grupiņa kopā 21 bērns un viņu vecāki.

Tika izveidota anketa, kas sastāvēja no 7 strukturētiem jautājumiem (sk. 1. pielikumu), atbilžu apkopojumu var apskatīt 6.2. punktā.

Pētījuma sākumā tika veiktas pārrunas ar bērniem. Pārrunu laikā viņiem bija jāatbild uz sekojošiem jautājumiem:

1. Kādus latviešu svētkus tu zini?
2. Kuri ir tavi mīļākie svētki?
3. Kādus svētkus Jūs atzīmējat ģimenē?
4. Vai tu zini kādu ticējumu?
5. Vai tu zini, kā svin Mārtiņdienu?

Ar bērnu atbildēm var iepazīties 6.2. punktā.

Pētījuma tika izmantotas šādas pētniecības metodes:

1. Pedagoģiskā novērošana;
2. Anketēšana;
3. Pārrunas.

Pedagoģiskā novērošana norisinājās laika posmā no 2018.gada septembrim līdz 2018. gada novembrim.

Tika veikta arī pedagoģiskā novērošana pēc attiecīgajiem kritērijiem:

1. Bērns zina vismaz divas gadskārtu rotaļas;
2. Zina pastāstīt par Mārtiņdienas tradīcijām;

Tika izveidots novērošanas protokols (sk.8. pielikumu).

Tika izveidota attiecīga novērtēšanas sistēma, lai varētu novērtēt bērnu zināšanu progresu.

Bērni tiek vērtēti 3 baļļu sistēmā – 3 balles nozīmē, ka bērns bez pieaugušo palīdzības var pastāstīt par vismaz divām gadskārtu rotaļām un zina pastāstīt par Mārtiņdienas tradīcijām. 2 balles nozīmē, ka bērns ar pieaugušo palīdzību var pastāstīt par vismaz divām gadskārtu rotaļām un ar

pedagoga palīdzību var pastāstīt par Mārtiņdienas tradīcijām. 1 balle nozīmē, ka bērns nezina nevienu gadskārtu rotaļu un nemāk pastāstīt par Mārtiņdienas tradīcijām.

6. tabula. Pedagoģiskās novērošanas rezultāti.

<i>Bērna vārds</i>	<i>Bērns zina vismaz divas gadskārtu rotaļas</i>		<i>Zina pastāstīt par Mārtiņdienas tradīcijām</i>		<i>Kopā rezultāts</i>	
	<i>Pirms</i>	<i>Pēc</i>	<i>Pirms</i>	<i>Pēc</i>		
<i>B1</i>	2	2	1	2	3	4
<i>B2</i>	2	3	1	2	3	5
<i>B3</i>	2	2	1	2	3	4
<i>B4</i>	2	2	1	3	3	5
<i>B5</i>	1	2	1	3	2	5
<i>B6</i>	2	2	1	3	3	5
<i>B7</i>	1	2	1	2	2	4
<i>B8</i>	1	2	1	2	2	4
<i>B9</i>	1	2	1	2	2	4
<i>B10</i>	1	2	1	3	2	5
<i>B11</i>	2	2	1	3	3	5
<i>B12</i>	2	3	1	3	3	6
<i>B13</i>	2	3	1	3	3	6
<i>B14</i>	1	2	1	2	2	4
<i>B15</i>	1	2	1	2	2	4
<i>B16</i>	1	2	1	2	2	4
<i>B17</i>	2	2	1	3	3	5
<i>B18</i>	2	2	1	2	3	4
<i>B19</i>	2	3	1	2	3	5
<i>B20</i>	1	2	1	2	2	4

B2I		2	3	1	2	3	5
------------	--	---	---	---	---	---	---

Apskatot praktiskā pētījuma rezultātus secinu, ka lielākajai daļai bērnu ir uzlabojušies kritēriju rādītāji.

Praktiskais pētījums norisinājās no septembra līdz novembrim, līdz ar to tiku izstrādājusi Mārtiņdienas scenāriju, pēc kura norisinājās svētku svinēšana. Bērni aktīvi piedalījās masku gatavošanā un svētku apspriedē, kā arī maskošānās pie kaimiņu grupas radīja lielu prieku. Varēja manīt bērnos, ka vecāki arī piedalās pašā svinēšanā.

Pirmā kritērija izpildē vērtējumā pēc galvenokārt dominēja 2 baļļu atzīme, tas nenozīmē, ka neviens bērns neko neiemācījās, tas nozīmē, ka pedagogs piepalīdzēja ar kādu domu, kad bērnam bija jāatbild. Skatoties uz otrā kritērija rezultātiem dominēja pozitīva augšupeja. Ļoti iespējams, ka tik strauji pozitīvs pieaugums ir vērojams, tādēļ, ka pedagoģiskais novērojums tika veikts neilgi pēc Mārtiņdienas svinēšanas.

Vērtējot otro kritēriju pirms pēc ir viennozīmīgi vērojams pozitīvs pieaugums, jo pētījuma sākumā neviens bērns nevarēja atbildēt kā svinama Mārtiņdiena, tad pētījuma beigās bērni jau varēja pastāstīt par maskošanos, ēšanu un rotaļām.

Pētījuma beigās secinu, ka rotaļdarbība sekmē praktisku Mārtiņdienas darbošanos un svinēšanu, jo rotaļa ir bērna galvenais darbības veids. Nenoliedzami svarīgs faktors, kas veicina pozitīvu svētku norisi, ir fakts, ka vecāki arī ņem dalību, bērniem ir prieks un viņi vēlas parādīt ko ir iemācījušies. Vecāki arī labprāt piedalās svētku norisēs, dalās ar idejām un padomiem. Manuprāt, vecāki ir lieli palīgi pedagogam tikai nepieciešama komunikācija, idejas un sadarbība pati no sevis veidosies.

Kopumā secinu, ka mans praktiskais pētījums ir bijis veiksmīgs.

Secinājumi

Mana kvalifikācijas darba tēma ir “Rotaļdarbība kā Mārtiņdienas tradīciju sekmētāja 5-6 gadus veciem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē”. Analizējot atbilstošo literatūru secināju, ka:

1. Dzīves posms līdz 7 gadu vecumam ir ļoti nozīmīgs bērna dzīvē, jo šajā laika posmā bērns attīstās kopveselumā un bērnam galvenā prizma (caur kuru viņš mācās) ir rotaļa;
2. Svinot Mārtiņdienu bērni ne tikai iegūst paši, bet arī ieinteresē citus bērnus gadskārtu svētku svinēšanai, jo galvenā darbība ir rotaļa.
3. Šis ir vecums, kurā rotaļa tiek pārvērsta par lomu spēli, kurā bērns atdarina pieaugušos un viņu savstarpējās attiecības, tā cenšoties iekļauties pieaugušo dzīvē;
4. Viens galvenajiem bērna attīstības priekšnoteikumiem ir rotaļa, rotaļāšanās.
5. Svinot Mārtiņdienu nav jābaidās, ka kāda tradīcija nav atbilstoša vecumposmam, jo svinot gadskārtu svētkus ir iespēja izvēlēties tradīcijas un nepieciešamības gadījumā izlaist tās daļas, kas neatbilst vecumposmam.
6. Tautas pedagogija dzīvo it kā neredzamās lietās, tā izpaužas no bērna dzimšanas līdz bērēm. Dainās var atrast informāciju, gan par uzvedību, procesu, attieksmi, sodīšanu un pienākumiem, par visu, kas bija dzīvē nepieciešams.
7. Kaut gan pasaule virzās uz priekšu, vajadzētu atgriezties pie senču padoma, saknēm. Ja mēs kā tauta noliegsim tautas gudrību un mantojumu, tad izzudīs mūsu nacionālās īpašības un līdz ar to mēs kā tauta.
8. Bērniem ir jārāda kā ievāc ražu, kā cep maizi, kā svin gadskārtu svētkus, ka viss neaprobežojas ar dāvanu dāvināšanu, bērniem būtu jāzina, ka gadskārtu svinēšanas pamatā ir neatkārtojami maģisks rituāls, kuram ir bija un ir liela nozīme. Tā ir pateicība dabai, godināšana.
9. Mārtiņdienas svētku svinēšana nav iedomājama bez rotaļām, jo rotaļa ļauj bērnam uztvert un saprast svētku nozīmi.
10. Mārtiņdienas svētku svinēšanas pamatnosacījums ir pedagogu, vecāku un bērnu kopdarbība.

Priekšlikumi

1. Veicot praktisko pētījumu pievienojos to viedoklim, kuri uzskata ka Mārtiņdienas un vispār gadskārtu svētku svinēšana varētu neaprobežoties tikai ar pirmsskolas izglītības iestādi vai ģimenes mājvietu. Gadskārtu svētkus varētu svinēt, kādā lauku mājā, kur tradīcijas vēl dzīvo. Bērni varētu baudīt autentiskas tradīcijas. Protams, nenoliedzami, ka tādā gadījumā ir jāatrod saimnieki, kas patiešām vēl tur godā tradīcijas un gadskārtu svētku svinēšanu. Nepārprotami, sadarbībai starp pedagogiem un vecākiem jābūt, vecākiem ir jābūt gataviem iesaistīties, protams, visu ceļojumu iepriekš plānojot. Tas būtu lieliski, ja bērni Jāņos redzētu, kā saimniece sien sieru, vai saimnieks pļauj sienu. Ir nepieciešamas tādas mājas, kur ir saimniecība, kur bērns var saprast, ka visu neražo veikals, ka ir cilvēki, kas smagi strādā. Reāli saprotu, ka visdrīzāk, katrus gadskārtu svētkus nesanāks svinēt izbraukumā, finanšu, darba un laika trūkuma dēļ, bet laiku pa laikam šādi ceļojumi būtu iedvesmojoši un pamācoši. Šie “ceļojumi” būtu paredzēti gan vecākajam pirmsskolas vecumam, gan jauktai vecuma grupai.

2. Pirmsskolā ik pa laikam tiek iestādīti kādi augi, kurus bērns var vērot un pētīt. Mans priekšlikums būtu, ka katrs bērns sev mājās izaudzē, piemēram, tomātu, izveido savu saimniecību, kaut uz palodzes. Bērnam ir jā rūpējas par augu, lai tas izaugtu kā nākas, un rezultātā ir prieks par ražu, ko var notiesāt. Bērns iemācās rūpes, atbildību, pienākumu var vērot procesu un gūt gandarījumu, par labi padarītu darbu. Vēl viens veids, kā bērns iemācās, ka ne visu vajag pirkt veikalā, ka savs būs daudz garšīgāks. Šo priekšlikumu ieteiktu īstenot ar bērniem no 3 + gadu vecuma.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA "Izglītības soļi".
2. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
3. Lieģeniece, D. (1999). *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. Rīga: Raka.
4. Vorobjovs, A. (2000). *Vispārīga psiholoģija*. Izdošanas vieta: SIA "Izglītības soļi".
5. Krūze A., Kestere I., Kalķe B., Koķe T., Marsone S., Nīmante D.,... Zigmunde A. (2010). *Pedagoģijas vēsture 15 jautājumi*. Rīga: Raka
6. Siliņa – Jasjukeviča G., Oļenkins S., Kārkle A., Mennika B., Žogota I., Matēviča G., Kļaviņa I. (2008). *Tradicionālā kultūra bērniem*. Rīga: Raka.
7. Anspaks J. (2003). *Pedagoģijas idejas Latvijā*. Rīga: Raka.
8. Karaša D. (2010). *Latviešu sadzīves tradīcijas un godi*. Rīga: Jumava.
9. Rudzītis J. (2006). *Latviešu tautas pedagoģija*. Rīga: Raka
10. Auns, O. T. (1993). *Latviešu tautas dzīvesziņa*. Rīga: Zvaigzne.
11. Šterna, M. (1998). *Senā gadskārta*. Rīga: Zinātne Rīga
12. Olupe, E. (1992). *Latviešu gadskārtu ieražas*. Rīga: "Avots".
13. Līdeks, O. (1991). *Latviešu svinamās dienas*. Rīga: Scientia
14. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga : Raka.
15. Dzintere, D., Stangaine, I. (2005). *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: Raka.
16. Jurgena I. (2010). *Vispārīgā pedagoģija*. Rīga: SIA "N.I.M.S."
17. Zelmenis V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: Raka.
18. Mellēna M., Spīčš E., Muktupāvels V., Irbe I. (2004). *Gadskārtu grāmata*. Rīga: "Madris".
19. Reizniece I. (2006). *Rokasgrāmata folkloras mācīšanā*. Rīga: Zvaigzne ABC.
20. Rudzīte A. (1993). *Latviešu tautas dzīvesziņa 4*. Rīga: "Zvaigzne".
21. Lieģeniece D., Nazarova I. (1999). *Veseluma pieeja valodas apguvē 5-7 gadus veciem bērniem*. Rīga: Raka.
22. Špona A., Jermolajeva J., Stangaine I., Siliņa – Jasjukeviča G., Tauriņa A., Medne D.,... Vigule D. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: Raka

Pielikumi

1.pielikums. Anketa vecākiem.

Anketa vecākiem

Labdien! Tiek veikts pētījums par tautas tradīciju apguvi pirmsskolā. Lūdzu, atbalstīt šo pētījumu, izsakot savu viedokli un atbildot uz dažiem jautājumiem.

Jūsu bērna vecums.....

Jūsu bērna dzimums: zēns, meitene (atbilstošo pasvītrot)

1. Vai Jūsu ģimenē svin gadskārtu svētkus?

- Jā, bieži
- Jā, reti
- Neatzīmējam

2. Kuri gadskārtu svētki ir iemīļotākie Jūsu ģimenei? Kāpēc?

.....
.....

3. Vai Jūs bieži iesaistīties gadskārtu svētku svinēšanā pirmsskolas iestādē?

- Jā, bieži
- Jā, reti
- Neiesaistos

4. Vai ģimenē tiek svinēti: Meteņi, Lieldienas, Ūsiņi, Jāņi, Miķeļi, Mārtiņi, Ziemassvētki?
(atbilstošo pasvītrot)

5. Kādēļ tiek/ netiek svinēti konkrētie svētki?

.....
.....

6. Vai Jūsu bērns/ ni nonākot mājās skandina tautasdziesmas vai dzied dziesmas pēc gadskārtu svētku svinēšanas pirmsskolā?

- Jā, vienmēr
- Nezinu, neesmu tam pievērsis uzmanību
- Nē

7. Vai Jūsprāt ir svarīgi iepazīstināt un mācīt bērniem latviešu tautas tradīcijas? Kāpēc?

.....

.....

Paldies par atsaucību!

Anketa pedagogiem

Labdien!

Es izstrādāju kvalifikācijas darbu, kurā tiek pētīta rotaļdarbības nozīme tautas tradīciju sekmēšanā. Velētos uzzināt Jūsu viedokli par gadskārtu svētku svinēšanu pirmsskolā un to uzlabošanas iespējām. Anketa ir anonīma, tā palīdzēs man izdarīt teorētiskos secinājumus.

Atzīmējiet savu variantu vai ierakstiet savas domas!

Ar kāda vecuma bērniem Jūs strādājat? .....

1. **Kādus gadskārtu ieražu svētkus Jūs grupā atzīmējat?** Meteņi, Mārtiņi, Miķeļi, Ūsiņi, Lieldienas, Ziemassvētki, Jāņi (atbilstošo pasvītrot).
2. **Kādus materiālus izmantojiet gadskārtu svētku organizēšanai?**
  - Metodiskos materiālus
  - Literatūru
  - Dramatizāciju
  - Cits variants.....
3. **Vai Jūsaprāt Jums ir visa nepieciešamā informācija, lai tos veiksmīgi varētu realizēt pirmsskolā?**
  - Jā, ir viss nepieciešamā informācija
  - Varētu būt vairāk
  - Nē, ir nepieciešami informācijas papildinājumi
4. **Ar kādiem līdzekļiem varētu papildināt Jūsu zināšanas par gadskārtu ieražu svētkiem?**
  - Folkloras izpēte
  - Metodiskie materiāli
  - Kursi, semināri par gadskārtu tradīcijām
  - Cits variants.....
5. **Kāpēc ir svarīgi, lai pirmsskolas izglītības iestādē tiktu svinēti gadskārtu ieražu svētki?**
.....
.....

6. Jūsaprāt vecāku sadarbība ar pirmsskolas pedagogu gadskārtu svētku svinēšanā ir...:

- Ļoti būtiska
- Būtiska
- Maznozīmīga

Paldies par atsaucību!

Kas dimd, kas rīb!

64
(7/7)

1. Kas dimd, kas rīb ap is - ta - bi - ņu, kas dimd,
1. kas rīb ap is - ta - bi - ņu? Mār - ti - ņa gai - lī - ţi
1. dan - cī - ti ve - da, Mār - ti - ņa gai - lī - ţi dan - cī - ti ve - da.
2. Vakār Mār̄tiņš no Rīgas laidās, šodien sētā ierībināja.
3. Deviņi ratiņi, simts kumeliņi, trīs simts sulaiņu, bruņotu vīru.
4. Atbrauca Mār̄tiņš, atrībināja, pakāra mēteļi vārtstuburāi.

1.Kas dimd, kas rīb ap istabiņu?

Mār̄tiņa gaiļiši dancīti veda.

2.Vakar Mār̄tiņš no Rīgas laidās,

Šodien sētā ierībināja.

3.Deviņi ratiņi simts kumeliņu,

Trīs simti sulaiņu

Bruņotu vīru.

4.Atbrauca Mār̄tiņš, atrībināja.

Pakāra mēteļi zobena galā.

Mār̄tiņš bija labs vīriņš

1. Mār̄tiņš bija labs vīriņis aiz visiem vīriņiem.

Ram – tad, rī -di -rī -ri -di, rī -di -ral -la -lā, aiz visiem vīriņiem.

2. Ik rudeni ciemos nāca pašā maizes laiciņā.

Ram – tad, rī -di -rī -ri -di, rī -di -ral -la -lā, pašā maizes laiciņā.

3. Visi saka, visi saka: Mār̄tiņdiena, Mār̄tiņdiena.

Ram – tad, rī -di -rī -ri -di, rī -di -ral -la -lā, Mār̄tiņdiena.

4. Kaut varētu Mār̄tiņdienu aiz ausīm noturēt.

Ram – tad, rī -di -rī -ri -di, rī -di -ral -la -lā, aiz ausīm noturēt.

5. Ej, Mār̄tiņi, nu uz Rīgu, nu mēs tevi pavadām.

Ram – tad, rī -di -rī -ri -di, rī -di -ral -la -lā, nu mēs tevi pavadām.

6. Nāc atkal citu gadu, tad mēs tevi gaidīsim.

Ram – tad, rī -di -rī -ri -di, rī -di -ral -la -lā, tad mēs tevi gaidīsim.

Dziedot Mār̄tiņš bija labs vīriņš, jāiet aplī, katra piedziedājuma laikā sasitot plaukstu un apgriežoties uz vietas apkārt.

Nogodēju rudzus, miežus

The image shows two staves of musical notation in 4/4 time, with a key signature of one flat (B-flat). The melody is written on a treble clef. The lyrics are written below the notes.

No-go-dē-ju ru - dzus, mie-žus, No-go-dē-ju a - pe-nīš',
No-go-dē-ju ru - dzus, mie-žus, No-go-dē-ju a - pe-nīš'.

1. Nogodēju rudzus, miežus,
Nogodēju apeniš'.
2. Aizasēdu aiz galdiņa
Mārteniša daudzina.
3. Mārtiņam gaili kāvu
Sarkanām kājiņām.
4. Lai guntiņas nevaj' dzēja,
Kumeliņus barojot.
5. Raibu vistu i nokāvu
Mārteniša rītiņā.
6. Lai aug jaunas man telītes,
Lai gotiņas neiztrūk'
7. Visi saka, visi saka:
Mārtiņdiena, Mārtiņdiena.
8. Kaut varētu Mārtiņdienu
Aiz ausīm noturēt.
9. Mārtiņš brauca ziemas ceļu,
Mīkstu ceļu putināj'.
10. Mīkstu ceļu putināja,
Sargāj' manu rudzu lauk'.
11. Ej, Mārtiņ, nu uz Rīgu,
Nu mēs tevi pavadām.
12. Nāc atkal citu gadu,
Tad mēs tevi gaidīsim.

Mārtiņa gailīši dancīti veda

1. Mārtiņa gailīši dancīti veda,
Mārtiņa vakaru gaidīdami, gaidīdami.
2. Dzied', manu gailīti, pēdējo reizi,
Rītu būs Mārtiņi, liks tevi katlā!

Rotaļnieki sastājas dārziņā, viens ar aizsietām acīm – vidū. Visi virzās pa apli, katrā pantiņā mainot virzienu.

Beigās vidū stāvošais jautā:

Cik jūsu tur ir?

Tik cik kokam lapu! (var izdomāt arī citas asprātīgas atbildes: tik cik zobu mutē! Tik cik gailim spalvu! Un citi varianti)

Šķic, visi manās biksēs (I. Reizniecei šī atbilde šķiet dīvaina, tādēļ viņa to nomaina pret kādu citu, piemēram: "Nu tad mūkat!")

Visi mūk, bet Gailītis ķer. Noķertais kļūst par nākamo Mārtiņgailīti.

Krupju deļa

114. KRUPJU DEĻA

T, A — Nīca K; M — Nīca (?) K

The image shows two staves of musical notation in 2/4 time. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are: "Kru-pis lec pārplā - nu, Di - vi zei - di ro - kā." The second staff also has a treble clef and a key signature of one flat. It begins with a repeat sign. The melody is similar to the first staff. The lyrics are: "Lec, kru-pi! Lec, vē - zi! Lec, sū - da bambu - li!"

*Krupi, krupi, vēzi,
Zeidi maksā naudu.
Lec, krupi! Lec, vēzi!
Lec, sūda bambuli!*

Rotaļnieki sastājas pāru kolonnas aplī. Viens tup vidū — Krupis. Visi dziedādami iet pa apli. Dziedot «*lec, krupi*», Krupis pielec pie kāda pāra un saķeras ar pārinieci elkoņos. Abi pietupienā lēkā. Piedziedājuma laikā pietupienā lēkā arī visi citi pāri.

Bez pārinieces palikušais iet vidū un, sākoties jaunam pantam, kļūst par Krupi.

Tercējas M. Ignātes sniegtais apraksts ir šāds: «Aptupjas pie zemes, sit plaukstas, lec pa plānu un dzied dziesmu.»

8.pielikums. Novērošanas protokols.

Pedagoģiskās novērošanas protokols nr.1

Datums - 7.11.2018

Laiks - no 9:30 līdz 10:00

Bērna vārds - Gerda

Vecums - 5 gadi

Novērošanas mērķis: Noskaidrot bērnu zināšanas un izpratni par Mārtiņdienas tradīcijām.

Novērotais – Novērojuma laikā tika gatavotas Mārtiņbērnu maskas. Gerda centīgi un lielu aizrautību rotā savu masku. Var redzēt, ka meitenei patīk sīki darbiņi.

Pedagoģisko vērojumu veica – Elīna Zviedre